

మహోపనిషత్తు

- బ్రహ్మశ్రీ కపిలవాయి రైవత

ఉపోద్ఘాతము :

సృష్టికి మునుపు నారాయణతత్త్వము ఒక్కటే ఉన్నది. అట్టి కేవల నారాయణతత్త్వము ఏకస్వరూపంగా రమిస్తూ ఉన్నది. ఆ నారాయణుడు తనలో తానే ధ్యానము చేయుచుండెను. అదియే మహాయజ్ఞస్తోమము (సృష్టి యజ్ఞమునకు సాధనము) అని చెప్పబడుతోంది. అట్టి మహాయజ్ఞస్తోమము నందు 14 పురుషకారములు, ఒక కన్య ఉద్భవించెను. పది ఇంద్రియములు, మనస్సు, అహంకారము, ప్రాణశక్తి, జీవాత్మ, బుద్ధి క్రమంగా ఉద్భవించెను. నారాయణుడు - మరల మనస్సుతో ధ్యానించెను. అంతట లలాటమునుండి పురుషుడు జనించారు. అతను శ్రియము, యశస్సు, సత్యము, బ్రహ్మచర్యముతో ఉన్నాడు. అతనినికి అంగములుగా ప్రణవముతో కూడిన వ్యాహృతులు, ఋక్-యజుస్-సామ-అధర్వణ వేదములున్నాయి. అందుచేత ఆయన మహాదేవుడు అని చెప్పబడుచున్నాడు. నారాయణుడు - మరల మనస్సుతో ధ్యానించెను. అంతట లలాటమునుండి స్వేదము జనించింది. అదే బంగారు మయమైన బ్రహ్మాండము. దానినుండి చతుర్ముఖ బ్రహ్మ జనించాడు. ఆ బ్రహ్మ తూర్పుదిక్కు అభిముఖుడై భూః అనే వ్యాహృతిని తలచెను, తద్వారా గాయత్రీ ఛందస్సు, ఋగ్వేదము, అగ్నిదేవత జనించారు. పశ్చిమాభిముఖుడై భువః అనే వ్యాహృతిని తలచెను, తిష్ఠుభ్ ఛందస్సు, యజుర్వేదము, వాయుదేవత జనించారు. ఉత్తరాభి-ముఖుడై స్వః నే వ్యాహృతిని తలచెను, జగతీ ఛందస్సు, సామవేదము, సూర్యదేవత జనించారు. దక్షిణాభిముఖుడై మహః అనే వ్యాహృతిని తలచెను, అనుష్టుప్ ఛందస్సు, అధర్వ వేదము, చంద్రదేవత జనించారు.

బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడైన శుకుమహానుభావుడు తనయొక్క వివేకముచే స్వయముగా తన మనస్సుతో విచారణచేసి ఆత్మతత్త్వమును సిద్ధింపజేసుకున్నాడు. ఐనప్పటికీ ఆయన మనస్సు ఆత్మానుభవమునందు శమించనేలేదు. అవిశ్రాంతియందే స్థితమైయున్నది. ఇదియే పరమ వస్తువు అనే విశ్వాసము పూర్తిగా పొందలేదు. ఆ శుకబ్రహ్మ తన తండ్రి ఐన శ్రీవ్యాసమహర్షిని దర్శించి, ఓ గురుదేవా! సంసారము ఎట్లా ఉత్థితమైంది ? ఎట్లు శమించగలదు ? దయచేసి వివరించండి అని అడిగెను. శ్రీవ్యాసమునీంద్రులు సంసారోత్పత్తి, సంసారోపశమనము గూర్చి విశదీకరించి చెప్పి, ఇంకనూ తెలుసుకోదలచినచో మిథిలానగరంలోని జనకమహారాజు వద్ద తెలుసుకో అని పంపెను. అక్కడ శుకమహర్షిని జనకుడు రాచమర్యాదలు, భోగముల ద్వారా 14 రోజులు పరీక్ష చేసి, అటు పిమ్మట వ్యాసులవారు వివరించినట్లే మోక్షస్థానము, జీవన్ముక్తి గూర్చి బోధించెను.

ఋభు మహర్షికుమారుడు నిదాఘుడు. తండ్రి అనుజ్ఞతో తీర్థయాత్రలు చేసి తిరిగివచ్చి, ఆ అనుభవమునంతా వివరించి చెప్ప ప్రారంభించారు. హే పితృదేవా! తీర్థస్నానముల పుణ్య ప్రభావము చేత నా మనస్సునందు జ్ఞానవిచారణ జనించినది. జీవులు ఒకరికొకరు సంబంధము లేనివారు. మనోకల్పనచే కష్టపడుచున్నారు. ఇక ఈ ఆయుష్షు ఇది వర్షాకాలంలో ఆకు చివ్వర వ్రేలాడే నీటి బిందువువలె అత్యంత క్షణ భంగురము. రక్త-మాంస-చర్మమయమైన దేహము నశించటమే ధర్మముగా కలిగియున్నది. అటువంటి ఈ దేహంలో రమ్యమైనది ఏమున్నది ? బాల్యము అనేక భయములతో నిండి ఉన్న గృహము. యౌవనమందు జీవుడు కామముకు వశుడైపోతున్నాడు. వార్ధక్యమున బంధువులు పిచ్చివాడిని చూచినట్లు చూచి నవ్వుకొంటున్నారు. ఇక సుఖమెక్కడుంది ? అయినా కూడా మనస్సును నిగ్రహించటం ఎంతో కష్టము. నాకు ఇక్కడి భోగములును ఆస్వాదించాలని కోరిక లేదు. హే సద్గురు!

మీరు ఇప్పుడు నాపై దయతో తత్వబోధ చేయండి. ఋభుమహర్షి - ఓ నిదాఘా!
 మనస్సుకు అంటిన మాలిన్యమును తొలగించుకోవటానికై కొన్ని విశేషాలు బోధిస్తాను,
 విను. ఈ జీవుడు మానవజన్మ ఎత్తినందుకు ప్రయోజనంగా మోక్షమును
 సిద్ధించుకోవాలి. అట్టి మోక్ష ద్వారమునకు ద్వారపాలకులు నలుగురు. శమము,
 విచారణ, సంతోషము, సాధుసంగము. సర్వప్రయత్నములతో ఒక్క ద్వారపాలకుడినైనా
 ఆశ్రయించాలి. ఒక ద్వారపాలకుడు వశమైతే తక్కిన ముగ్గురు వశంకాగలరు.
 ఆత్మసాక్షాత్కారము కొరకై, సద్గురువును ఆశ్రయించాలి. సద్గురు కరుణ లేనిచో
 విషయత్యాగము, తత్త్వదర్శనము, సహజావస్థ ఈ మూడు దుర్లభము.

అజ్ఞానభూమికలు ఏడు - బీజజాగ్రత్, జాగ్రత్, మహాజాగ్రత్, జాగ్రత్స్వప్న,
 స్వప్న, స్వప్నజాగ్రత్, సుషుప్తి. జ్ఞాన భూమికలు ఏడు - శుభేచ్ఛ, విచారణ,
 తనుమానసి, సత్వాపత్తి, అసంసక్తి, పదార్థభావన, తుర్యగము. ఈ భూమికలకు
 పరమగు జ్ఞేయ వస్తువే ముక్తి అయి ఉన్నది. వాటికి ఆవల ఉండి సమస్తము
 తెలుసుకొనుచున్నదే జ్ఞేయమగు ఆత్మ.

స్వస్తి

మహోపనిషత్

శ్లో. యన్మహోపనిషద్వేద్యం చిదాకాశతయా స్థితమ్ ।
పరమాద్వైతసామ్రాజ్యం తద్రామబ్రహ్మ మే గతిః ॥

ఓం ఆప్యాయంతు మామాంగాని వాక్యాణశ్చక్షుః
శ్రోత్రమథో బలమింద్రియాణి చ । సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదమ్
మాహం బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరకరణమ
స్త్వనిరాకారణం మేస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే
మయి సంతు తే మయి సంతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అథ మహోపనిషత్ ప్రారంభః

1. ప్రథమోఽధ్యాయః

అథాతో మహోపనిషదం వ్యాఖ్యాన్యోమస్తదాహురేకో హ వై నారాయణ
ఆసీన్న బ్రహ్మ నేశానో నాపో నాగ్నిషోమో నేమే ద్యావాపృథివీ న
నక్షత్రాణి న సూర్యో న చంద్రమాః । న ఏకాకీ న రమతే । తస్య
ధ్యానాంతఃస్థస్య యజ్ఞస్తోమముచ్యతే । తస్మిన్నురుషాశ్చతుర్దశ
జాయంతే । ఏకా కన్యా । దశేంద్రియాణి మన ఏకాదశం తేజః ।
ద్వాదశోఽహంకారః । త్రయోదశః ప్రాణః । చతుర్దశ ఆత్మా ।
పంచదశీ బుద్ధిః । భూతాని పంచ తన్మాత్రాణి । పంచ మహాభూతాని ।
స ఏకః పంచవింశతిః పురుషః । తత్పురుషం పురుషో నివేశ్య నాస్య
ప్రధానసంవత్సరా జాయంతే । సంవత్సరాదధిజాయంతే । అథ పునరేవ
నారాయణః సోఽన్యత్కామో మనసాధ్యాయత । తస్య ధ్యానాంతఃస్థస్య
లలాటాత్మక్షః శూలపాణిః పురుషో జాయతే । బిభ్రచ్ఛ్చియం యశః

సత్యం బ్రహ్మచర్యం తపో వైరాగ్యం మన ఐశ్వర్యం సప్రణవా వ్యాహృతయ
 ఋగ్యజుఃసామాధర్వాంగిరసః సర్వాణి ఛందాంసి తాన్యంగే
 సమాశ్రితాని తస్మాదీశానో మహాదేవో మహాదేవః అథ పునరేవ
 నారాయణః సోఽన్యత్కామో మనసాధ్యాయత తస్య ధ్యానాంతఃస్థస్య
 లలాటాత్స్వేదోఽపపత్ తా ఇమాః ప్రతతా ఆపః తతస్తేజో హిరణ్మయమండలమ్ |
 తత్ర బ్రహ్మీ చతుర్ముఖోఽజాయత సోఽధ్యాయత్ పూర్వాభిముఖో భూత్వా
 భూరితి వ్యాహృతిర్గాయత్రం ఛంద ఋగ్వేదోఽగ్నిర్దేవతా పశ్చిమాభిముఖో
 భూత్వా భువరితి వ్యాహృతిస్తైష్ఠ్యభం ఛందో యజుర్వేదో వాయుర్దేవతా |
 ఉత్తరాభిముఖో భూత్వా స్వరితి వ్యాహృతిర్జాగ్రతం ఛందః సామవేదః సూర్యో
 దేవతా దక్షిణాభిముఖో భూత్వా మహరితివ్యాహృతిరానుష్ఠ్యభ
 ఛందోఽధర్వవేదాః సోమో దేవతా |
 సహస్రశీర్షం దేవం సహస్రాక్షం విశ్వసంభువమ్ |
 విశ్వతః పరమం నిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్ |
 విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి |
 పతిం విశ్వేశ్వరం దేవం సముద్రే విశ్వరూపిణమ్ |
 పద్మకోశప్రతీకాశం లంబత్యాకోశసంనిభమ్ |
 హృదయం చాప్యథోముఖం సంతత్యై సీత్కరాభీశ్చ |
 తస్య మధ్యే మహానర్చిర్విశ్వర్చిర్విశ్వతోముఖమ్ |
 తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా |
 తస్యాః శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితా |
 స బ్రహ్మీ స ఈశానః సేంద్రః సోఽక్షరః పరమః స్వరాడితి మహోపనిషత్ ||

|| ఇతి ప్రథమోధ్యాయః ||

2. ద్వితీయోఽధ్యాయః

- శుకో నామ మహాతేజాః స్వరూపానందతత్పరః ।
జాతమాత్రేణ మునిరాద్ యత్సత్యం తదవాప్తవాన్ ॥ 1 ॥
- తేనాసౌ స్వవివేకేన స్వయమేవ మహామనాః ।
ప్రవిచార్య చిరం సాధు స్వాత్మనిశ్చయమాప్తవాన్ ॥ 2 ॥
- అనాఖ్యత్వాదగమ్యత్వాన్మనఃషష్ఠేంద్రియస్థితేః ।
చిన్మాత్రమేవమాత్మాణురాకాశాదపి సూక్ష్మకః ॥ 3 ॥
- చిదణోః పరమస్యాంతః కోటిబ్రహ్మాండరేణవః ।
ఉత్పత్తిస్థితిమభ్యేత్య లీయంతే శక్తిపర్యయాత్ ॥ 4 ॥
- ఆకాశం బాహ్యశూన్యత్వాదనాకాశం తు చిత్త్వతః ।
న కించిద్యదనిర్దేశ్యం వస్తు సత్తేతి కించన ॥ 5 ॥
- చేతనోఽసౌ ప్రకాశత్వాద్వేద్యాభావాచ్ఛిలోపమః ।
స్వాత్మని వ్యోమని స్వస్థే జగదున్మేషచిత్రకృత్ ॥ 6 ॥
- తద్భామాత్రమిదం విశ్వమితి న స్యాత్తతః పృథక్ ।
జగద్భేదోఽపి తద్భానమితి భేదోఽపి తన్మయః ॥ 7 ॥
- సర్వగః సర్వసంబంధో గత్యభావాన్న గచ్ఛతి ।
నాస్త్యసావశ్రయాభావాత్సద్రూపత్వాదథాస్తి చ ॥ 8 ॥
- విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ రాతేర్దాతుః పరాయణమ్ ।
సర్వసంకల్పసంన్యాసశ్చేతసా యత్పరిగ్రహః ॥ 9 ॥

జాగ్రతః ప్రత్యయాభావం యస్యాహుః ప్రత్యయం బుధాః ।
యత్సంకోచవికాసాభ్యాం జగత్ప్రళయస్పష్టయః ॥ 10 ॥

నిష్ఠా వేదాంతవాక్యానామథ వాచామగోచరః ।
అహం సచ్చిత్పరానందబ్రహ్మైవాస్మి న చేతరః ॥ 11 ॥

స్వయైవ సూక్ష్మయా బుద్ధ్యా సర్వం విజ్ఞాతవాంఛుకః ।
స్వయం ప్రాప్తే పరే వస్తుస్యవిశ్రాంతమనాః స్థితః ॥ 12 ॥

ఇదం వస్త్వీతి విశ్వాసం నాసావాత్మన్యూపాయయౌ ।
కేవలం విరరామాస్య చేతో విషయచాపలమ్ ।
భోగేభ్యో భూరిభంగేభ్యో ధారాభ్య ఇవ చాతకః ॥ 13 ॥

ఏకదా సోఽమలప్రజ్ఞో మేరావేకాంతసంస్థితః ।
పప్రచ్ఛ పితరం భక్త్యా కృష్ణద్వైపాయనం మునిమ్ ॥ 14 ॥

సంసారాడంబరమిదం కథమభ్యుత్థితం మునే ।
కథం చ ప్రశమం యాతి కి యత్కస్య కదా వద ॥ 15 ॥

ఏవం పృష్టేన మునినా వ్యాసేనాఖిలమాత్మజే ।
యథావదఖిలం ప్రోక్తం వక్తవ్యం విదితాత్మనా ॥ 16 ॥

అజ్ఞాసిషం పూర్వమేవమహమిత్యథ తత్ప్రీతుః ।
స శుకః స్వకయా బుద్ధ్యా న వాక్యం బహు మన్యత ॥ 17 ॥

వ్యాసోఽపి భగవాన్బుద్ధ్వా పుత్రాభిప్రాయమీదృశమ్ ।
ప్రత్యువాచ పునః పుత్రం నాహం జానామి తత్త్వతః ॥ 18 ॥

జనకో నామ భూపాలో విద్యతే మిథిలాపురే ।
యథావద్యేత్త్యసౌ వేద్యం తస్మాత్సర్వమవాప్స్యసి ॥ 19 ॥

పిత్రేత్యుక్తః శుకః ప్రాయాత్సుమేరోర్వసుధాతలమ్ ।
విదేహనగరీం ప్రాప జనకేనాభిపాలితామ్ ॥ 20 ॥

ఆవేదితోఽసౌ యాష్టికైర్జనకాయ మహాత్మనే ।
ద్వారి వ్యాససుతో రాజంఛుకోఽత్ర స్థితవానితి ॥ 21 ॥

జిజ్ఞాసార్థం శుకస్యాసావాస్తామేవేత్యవజ్జయా ।
ఉక్త్వా బభూవ జనకస్త్వాష్టిం సప్త దినాన్యథ ॥ 22 ॥

తతః ప్రవేశయామాస జనకః శుకమంగణే ।
తత్రాహాని స సస్తైవ తథైవావసదున్మనాః ॥ 23 ॥

తతః ప్రవేశయామాస జనకోఽన్తఃపురాజిరే ।
రాజా న దృశ్యతే తావదితి సప్తదినాని తమ్ ॥ 24 ॥

తత్రోన్మదాభిః కాంతాభిర్భోజనైర్భోగసంచయైః ।
జనకో లాలయామాస శుకం శశినిభాననమ్ ॥ 25 ॥

తే భోగాస్తాని భోజ్యాని వ్యాసపుత్రస్య తన్మనః ।
నాజహూర్మందపవనో బద్ధపీఠమివాచలమ్ ॥ 26 ॥

కేవలం సుసమః స్వచ్ఛో మౌనీ ముదితమానసః ।
సంపూర్ణ ఇవ శీతాంశురతిష్ఠదమలః శుకః ॥ 27 ॥

పరిజ్ఞాతస్వభావం తం శుకం స జనకో నృపః ।
ఆనీయ ముదితాత్మానమవలోక్య ననామ హ ॥ 28 ॥

- నిశేషితజగత్కార్యః ప్రాప్తాఖిలమనోరథః ।
కిమీప్సితం తవేత్యాహ కృతస్వాగత ఆహ తమ్ ॥ 29 ॥
- సంసారాడంబరమిదం కథమభ్యుత్థితం గురో ।
కథం ప్రశమమాయాతి యథావత్కథయాశు మే॥ 30 ॥
- యథావదఖిలం ప్రోక్తం జనకేన మహాత్మనా ।
తదేవ తత్పురా ప్రోక్తం తస్య పిత్రా మహాధియా ॥ 31 ॥
- స్వయమేవ మయా పూర్వమభిజ్ఞాతం విశేషతః ।
ఏతదేవ హి పృష్టేన పిత్రా మే సముదాహృతమ్ ॥ 32 ॥
- భవతాప్యేష ఏవార్థః కథితో వాగ్విదాం వర ।
ఏష ఏవ హి వాక్యార్థః శాస్త్రేషు పరిదృశ్యతే ॥ 33 ॥
- మనోవికల్పసంజాతం తద్వికల్పపరిక్షయాత్ ।
క్షీయతే దగ్ధసంసారో నిఃసార ఇతి నిశ్చితః ॥ 34 ॥
- తత్కిమేతన్మహాబాహో సత్యం బ్రూహి మమాచలమ్ ।
త్వత్తో విశ్రమమాప్నోమి చేతసా భ్రమతా జగత్ ॥ 35 ॥
- శ్రుణు తావదిదానీం త్వం కథ్యమానమిదం మయా ।
శ్రీశుక జ్ఞానవిస్తారం బుద్ధిసారాంతరాంతరమ్ ॥ 36 ॥
- యద్విజ్ఞానాత్పుమాన్సద్యో జీవన్ముక్తత్వమాప్నుయాత్ ॥ 37 ॥
- దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసో దృశ్యమార్జనమ్ ।
సంపన్నం చేత్తదుత్పన్నా పరా నిర్వాణనిర్వృతిః ॥ 38 ॥

- అశేషేణ పరిత్యాగో వాసనాయా య ఉత్తమః ।
మోక్ష ఇత్యుచ్యతే సద్భిః స ఏవ విమలక్రమః ॥ 39 ॥
- యే శుద్ధవాసనా భూయో స జన్మానర్థభాగినః ।
జ్ఞాతజ్ఞేయాస్త ఉచ్యంతే జీవన్ముక్తా మహాధియః ॥ 40 ॥
- పదార్థభావనాదార్థ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే ।
వాసనాతానవం బ్రహ్మన్మోక్ష ఇత్యభిధీయతే ॥ 41 ॥
- తపః ప్రభృతినా యస్మై హేతునైవ వినా పునః ।
భోగా ఇహ న రోచంతే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 42 ॥
- ఆపతత్సు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతః ।
స హృష్యతి గ్లాయతి యః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 43 ॥
- హర్షామర్షభయక్రోధకామకార్పణ్యదృష్టిభిః ।
స పరామృశ్యతే యోఽన్తః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 44 ॥
- అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః ।
తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 45 ॥
- ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వర్తిదృష్టిషు ।
సుషుప్తివద్యశ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 46 ॥
- అధ్యాత్మరతిరాసీనః పూర్ణః పావనమానసః ।
ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతిర్న కించిదిహ వాంఛతి ।
యో జీవతి గతస్నేహః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 47 ॥

- సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి న లిప్యతే ।
యస్యాసావజడా సంవిత్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 48 ॥
- రాగద్వేషౌ సుఖం దుఃఖం ధర్మాధర్మౌ ఫలాఫలే ।
యః కరోత్యనపేక్ష్యైవ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 49 ॥
- మానవాన్నిరహంభావో నిర్మానో ముక్తమత్సరః ।
యః కరోతి గతోద్వేగః సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 50 ॥
- సర్వత్ర విగతస్నేహో యః సాక్షివదవస్థితః ।
నిరిచ్ఛో వర్తతే కార్యే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 51 ॥
- యేన ధర్మమధర్మం చ మనోమననమీహితమ్ ।
సర్వమంతః పరిత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 52 ॥
- యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే ।
సా యేన సుష్టు సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 53 ॥
- కటాష్టలవణం తిక్తమమ్మృష్టం మృష్టమేవ చ ।
సమమేవ చ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 54 ॥
- జరామరణమాపచ్ఛ రాజ్యం దారిద్ర్యమేవ చ ।
రమ్యమిత్యేవ యో భుంక్తే స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 55 ॥
- ధర్మాధర్మౌ సుఖం దుఃఖం తథా మరణజన్మనీ ।
ధియా యేన సుసంత్యక్తం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 56 ॥
- ఉద్వేగానందరహితః సమయా స్వచ్ఛయా ధియా ।
న శోచతి న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 57 ॥

- సర్వేచ్ఛాః సకలాః శంకాః సర్వేహః సర్వనిశ్చయాః ।
ధియా యేన పరిత్యక్తాః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 58 ॥
- జన్మస్థితివినాశేషు సోదయాస్తమయేషు చ ।
సమమేవ మనో యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 59 ॥
- న కించన ద్వేష్టి తథా న కించిదపి కాంక్షతి ।
భుంక్తే యః ప్రకృతాన్భోగాన్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 60 ॥
- శాంతసంసారకలనః కలావాసపి నిష్కలః ।
యః సచిత్తోఽపి నిశ్చిత్తః స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 61 ॥
- యః సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యపి నిఃస్పృహః ।
పరార్థేష్వివ పూర్ణాత్మా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 62 ॥
- జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్ప్యతే ।
విశత్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతామివ ॥ 63 ॥
- విదేహముక్తో నోదేతి నాస్తమేతి న శామ్యతి ।
న సన్నాసన్న దూరస్థో న చాహం న చ నేతరః ॥ 64 ॥
- తతః స్తిమితగంభీరం న తేజో న తమస్తతమ్ ।
అనాఖ్యమనభివ్యక్తం సత్కించిదవశిష్యతే ॥ 65 ॥
- న శూన్యం నాపి చాకారో న దృశ్యం నాపి దర్శనమ్ ।
న చ భూతపదార్థాఘసదనంతతయా స్థితం ॥ 66 ॥
- కిమప్యవ్యపదేశాత్మా పూర్ణాత్పూర్ణతరాకృతిః ।
న సన్నాసన్న సదసన్న భావో భావనం న చ ॥ 67 ॥

చిన్నాత్రం చైత్యరహితమనంతమజరం శివమ్ ।
అనాదిమధ్యపర్యంతం యదనాది నిరామయమ్ ॥ 68 ॥

ద్రష్టుదర్శనదృశ్యానాం మధ్యే యద్దర్శనం స్పృతమ్ ।
నాతః పరతరం కించిన్నిశ్చయోఽస్త్యపరో మునే ॥ 69 ॥

స్వయమేవ త్వయా జ్ఞాతం గురుతశ్చ పునః శ్రుతమ్ ।
స్వసంకల్పవశాద్భద్ధో నిఃసంకల్పాద్విముచ్యతే ॥ 70 ॥

తేన స్వయం త్వయా జ్ఞాతం జ్ఞేయం యస్య మహాత్మనః ।
భోగేభ్యో హ్యరతిరాతా దృశ్యాద్వా సకలాదిహ ॥ 71 ॥

ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్యమఖిలం భవతా పూర్ణచేతసా ।
స్వరూపే తపసి బ్రహ్మనుక్తస్త్వం భ్రాంతిముత్స్రుజ ॥ 72 ॥

అతిబాహ్యం తథా బాహ్యమంతరాభ్యంతరం ధియః ।
శుక పశ్యన్న పశ్యేస్త్వం సాక్షీ సంపూర్ణకేవలః ॥ 73 ॥

విశశ్రామ శుకస్తాష్ట్రీం స్వస్థే పరమవస్తుని ।
వీతశోకభయాయాసో నిరీహశ్చిన్నసంశయః ॥ 74 ॥

జగామ శిఖరం మేరోః సమాధ్యర్థమఖండితమ్ ॥ 75 ॥

తత్ర వర్షసహస్రాణి నిర్వికల్పసమాధినా ।
దేశే స్థిత్యా శశామాసావాత్మన్యస్నేహదీపవత్ ॥ 76 ॥

వ్యపగతకలనాకలంకశుద్ధః స్వయమమలాత్మని పావనే పదేఽసౌ ।
సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగలితవాసనమేకతాం జగామ ॥ 77 ॥

॥ ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

3. తృతీయోఽధ్యాయః

- నిదాఘో నామ మునిరాట్ ప్రాప్తవిద్యశ్చ బాలకః ।
విహృతస్తీర్థయాత్రార్థం పిత్రానుజ్ఞాతవాన్స్వయమ్ ॥ 1 ॥
- సార్థత్రికోటితీర్థేషు స్నాత్వా గృహముపాగతః ।
స్వోదంతం కథయామాస ఋభుం నత్వా మహాయశాః ॥ 2 ॥
- సార్థత్రికోటితీర్థేషు స్నానపుణ్యప్రభావతః ।
ప్రాదుర్భూతోమనసి మే విచారః స్వోఽయమీదృశః ॥ 3 ॥
- జాయతే మృతయే లోకో మ్రియతే జననాయ చ ।
అస్థిరః సర్వ ఏవేమే సచరాచరచేష్టితాః ।
సర్వాపదాం పదం పాపా భావా విభవభూమయః ॥ 4 ॥
- అయఃశలాకాసదృశాః పరస్పరమసంగినః ।
శ్లిష్యంతే కేవలా భావా మనఃకల్పనయానయా ॥ 5 ॥
- భావేష్వరతిరాయాతా పథికస్య మరుష్పివ ।
శామ్యతీదం కథం దుఃఖమితి తప్తోఽస్మి చేతసా ॥ 6 ॥
- చింతానిచయచక్రాణి నానందాయ ధనాని మే ।
సంప్రసూతకలత్రాణి గృహాణ్యుగ్రాపదామివ ॥ 7 ॥
- ఇయమస్మిం స్థితోదారా సంసారే పరిపేలవా ।
శ్రీర్మునే పరిమోహాయ సాపి నూనం న శర్మదా ॥ 8 ॥
- ఆయుః పల్లవకోణాగ్రలంబాంబుకణభంగురమ్ ।
ఉన్మత్త ఇవ సంత్యజ్య యాత్యకాండే శరీరకమ్ ॥ 9 ॥

విషయాశీ విషాసంగపరిజ్ఞరచేతసామ్ ।
అప్రోధాత్మవివేకానామాయురాయాసకారణమ్ ॥ 10 ॥

యుజ్యతే వేష్టనం వాయోరాకాశస్య చ ఖండనమ్ ।
గ్రంథనం చ తరంగాణామాస్థా నాయుషి యుజ్యతే ॥ 11 ॥

ప్రాప్యం సంప్రాప్యతే యేన భూయో యేన న శోచ్యతే ।
పరాయా నిర్వృతేః స్థానం యత్తజ్జీవితముచ్యతే ॥ 12 ॥

తరవోఽపి హి జీవంతి జీవంతి మృగపక్షిణః ।
స జీవత మనో యస్య మననేనోపజీవతి ॥ 13 ॥

జాతాస్త ఏవ జగతి జంతవః సాధుజీవితాః ।
యే పునర్నేహ జాయంతే శేషా జరతగర్దభాః ॥ 14 ॥

భారో వివేకినః శాస్త్రం భారో జ్ఞానం చ రాగిణః ।
అశాంతస్య మనో భారో భారోఽనాత్మవిదో వపుః ॥ 15 ॥

అహంకారవశాదాపదహంకారాద్దురాధయః ।
అహంకారవశాదీహం నాహంకారాత్పరో రిపుః ॥ 16 ॥

అహంకారవశాద్యద్యన్మయా భుక్తం చరాచరమ్ ।
తత్తత్సర్వమవస్త్వేవ వస్త్వహంకారరిక్తతా ॥ 17 ॥

ఇతశ్చేతశ్చ సువ్యగ్రం వ్యర్థమేవాభిధావతి ।
మనో దూరతరయా యాతి గ్రామే కౌలేయకో యథా ॥ 18 ॥

క్రూరేణ జడతాం యాతా తృష్ణాభార్యాసుగామినా ।
వశః కాలేయకేనేనైవ బ్రహ్మన్ముక్తోఽస్మి చేతసా ॥ 19 ॥

- అప్యభిపానాన్మహతః సుమేరూన్మూలనాదపి ।
అపి వహ్మశనాద్భహ్మన్విషమశ్చిత్తనిగ్రహః ॥ 20 ॥
- చిత్తం కారణమర్థానాం తస్మిన్నతి జగత్త్రయమ్ ।
తస్మిన్నీణే జగత్తీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః ॥ 21 ॥
- యాం యామహం మునిశ్రేష్ఠ సంశ్రయామి గుణశ్రియమ్ ।
తాం తాం కృంతతి మే తృష్ణా తంత్రీమివ కుమూషికా ॥ 22 ॥
- పదం కరోత్యలంఘ్యేఽపి తృష్టా విఫలమీహతే ।
చిరం తిష్ఠతి నైకత్ర తృష్టా చపలమర్కటీ ॥ 23 ॥
- క్షణమాయాతి పాతాలం క్షణం యాతి నభస్థలమ్ ।
క్షణం భ్రమతి దిక్కుంజే తృష్టా హృత్పద్మషట్పదీ ॥ 24 ॥
- సర్వసంసారదుఃఖానాం తృష్టైకా దీర్ఘదుఃఖదా ।
అంతఃపురస్థమపి యా యోజయత్యతిసంకటే ॥ 25 ॥
- తృష్టావిషూచికామంత్రశ్చింతాత్యాగో హి స ద్విజ ।
స్తోకేనానందమాయాతి స్తోకేనాయాతి ఖేదతామ్ ॥ 26 ॥
- నాస్తి దేహసమః శోచ్యో నీచో గుణవివర్జితః ॥ 27 ॥
- కలేబరమహంకారగృహస్థస్య మహాగృహమ్ ।
లుఠత్వభ్యేతు వా స్థైర్యం కిమనేన గురో మమ ॥ 28 ॥
- పంక్తిబద్ధేంద్రియపశుం వల్గత్తృష్టాగృహాంగణమ్ ।
చిత్తభృత్యజనాకీర్ణం నేష్ఠం దేహగృహం మమ ॥ 29 ॥

- జిహ్వోమర్కటికాక్రాంతవదనద్వారభీషణమ్ ।
 దృష్టదంతాస్థిశకలం నేష్టం దేహగృహం మమ ॥ 30 ॥
- రక్తమాంసమయస్యాస్య సబాహ్యభ్యంతరే మునే ।
 నాశైకధర్మిణో బ్రూహి కైవ కాయస్య రమ్యతా ॥ 31 ॥
- తటిత్సు శరదభ్రేషు గంధర్వనగరేషు చ ।
 స్థైర్యం యేన వినిర్ణీతం స విశ్వసితు విగ్రహే ॥ 32 ॥
- శైశవే గురుతో భీతిర్మాతృతః పితృతస్తథా ।
 జనతో జ్యేష్ఠబాలాచ్చ శైశవం భయమందిరమ్ ॥ 33 ॥
- స్వచిత్తబిలసంస్థేన నానావిభ్రమకారిణా ।
 బలాత్కామపిశాచేన వివశః పరిభూయతే ॥ 34 ॥
- దాసాః పుత్రాః స్త్రియశ్చైవ బాంధవాః సుహృదస్తథా ।
 హసంతున్మత్తకమివ నరం వార్ధకకంపితమ్ ॥ 35 ॥
- దైన్యదోషమయీ దీర్ఘా వర్ధతే వార్ధకే స్పృహో ।
 సర్వాపదామేకసఖీ హృది దాహప్రదాయినీ ॥ 36 ॥
- క్వచిద్వా విద్యతే యైషా సంసారే సుఖభావనా ।
 ఆయుః స్తంబమివాసాద్య కాలస్తామపి కృంతతి ॥ 37 ॥
- తృణం పాంసుం మహేంద్రం చ సువర్ణం మేరుసర్షపమ్ ।
 ఆత్మంభరితయా సర్వమాత్మసాత్కర్తుముద్యతః ।
 కాలోఽయం సర్వసంహారీ తేనాక్రాంతం జగత్త్రయమ్ ॥ 38 ॥

- మాంసపాంచాలికాయాస్తు యంత్రలోలేఅంగపంజరే ।
 స్నాయుస్థిగ్రంథిశాలిన్యాః స్త్రియః కిమివ శోభనమ్ ॥ 39 ॥
- త్వజ్మాంసరక్తబాష్పాంబు పృథక్కృత్వా విలోచనే ।
 సమాలోకయ రమ్యం చేత్కిం ముధా పరిముహ్యసి ॥ 40 ॥
- మేరుశృంగతటోల్లాసిగంగాచలరయోపమా ।
 దృష్ట్వా యస్మిన్మునే ముక్తాహారస్యోల్లాసశాలితా ॥ 41 ॥
- శృశానేషు దిగంతేషు స ఏవ లలనాస్తనః ।
 శ్వభిరాస్వాద్యతే కాలే లఘుపిండ ఇవాంధసః ॥ 42 ॥
- కేశకజ్జలధారిణ్యో దుఃస్పర్శా లోచనప్రియాః ।
 దుష్కృతాగ్నిశిఖా నార్యో దహంతి తృణవన్నరమ్ ॥ 43 ॥
- జ్వలతామతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః ।
 స్త్రియో హి నరకాగ్నీనామింధనం చాతి దారుణమ్ ॥ 44 ॥
- కామనామ్నా కిరాతేన వికీర్ణా ముగ్ధచేతసః ।
 నార్యో నరవిహంగానామంగబంధనవాగురాః ॥ 45 ॥
- జన్మపల్వలమత్య్సానాం చిత్తకర్షమచారిణామ్ ।
 పుంసాం దుర్వాసనారజ్జుర్నారీ బడిశపిండికా ॥ 46 ॥
- సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముద్ధికయాఽనయా ।
 దుఃఖశృంఖలయా నిత్యమలమస్తు మమ స్త్రియా ॥ 47 ॥
- యస్య స్త్రీ తస్య భోగేచ్ఛా నిఃస్త్రీకస్య క్వ భోగభూః ।
 స్త్రియం త్యక్త్వా జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్త్వా సుఖీ భవేత్ ॥ 48 ॥

దిశోఽపి న హి దృశ్యంతే దేశోఽప్యన్యోపదేశకృత్ ।
శైలా అపి విశీర్యంతే శీర్యంతే తారకా అపి ॥ 49 ॥

శుష్యంత్యపి సముద్రాశ్చ ధ్రువోఽప్యధ్రువజీవనః ।
సిద్ధా అపి వినశ్యంతి జీర్యంతే దానవాదయః ॥ 50 ॥

పరమేష్వపి నిష్టావాన్హీయతే హరిరప్యజః ।
భావోఽప్యభావమాయాతి జీర్యంతే వై దిగీశ్వరాః ॥ 51 ॥

బ్రహ్మో విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ సర్వా వా భూతజాతయః ।
నాశమేవానుధావంతి సలిలానీవ బాడబమ్ ॥ 52 ॥

ఆపదః క్షణమాయాంతి క్షణమాయాంతి సంపదః ।
క్షణం జన్మాథ మరణం సర్వం నశ్వరమేవ తత్ ॥ 53 ॥

అశూరేణ హతాః శూరా ఏకేనాపి శతం హతమ్ ।
విషం విషయవైషమ్యం న విషం విషముచ్యతే ॥ 54 ॥

జన్మాంతరఘ్నా విషయా ఏకజన్మహరం విషమ్ ।
ఇతి మే దోషదావాగ్నిదగ్ధే సంప్రతి చేతసి ॥ 55 ॥

స్ఫురంతి హి న భోగాశా మృగతృష్ణాసరస్వపి ।
అతో మాం బోధయాశు త్వం తత్త్వజ్ఞానేన వై గురో ॥ 56 ॥

నో చేన్మానం సమాస్థాయ నిర్మానో గతమత్సరః ।
భావయన్మనసా విష్ణుం లిపికర్మార్పితోపమః ॥ 57 ॥

॥ ఇతి తృతీయోఽధ్యాయః ॥

4. చతుర్థోఽధ్యాయః

నిదాఘ తవ నాస్తన్యజ్ఞే యం జ్ఞానవతాం వర ।
 ప్రజ్ఞయా త్వం విజానాసి ఈశ్వరానుగృహీతయా ।
 చిత్తమాలిన్యసంజాతం మార్జయామి భ్రమం మునే ॥   ॥ 1 ॥

మోక్షద్వారే ద్వారపాలశ్చత్వారః పరికీర్తితాః ।
 శమో విచారః సంతోషశ్చతుర్థః సాధుసంగమః ॥   ॥ 2 ॥

ఏకం వా సర్వయత్నేన సర్వముత్సృజ్య సంశ్రయేత్ ।
 ఏకస్మిన్వశగే యాంతి చత్వారోఽపి వశం గతాః ॥   ॥ 3 ॥

శాస్త్రైః సజ్జనసంపర్కపూర్వకైశ్చ తపోదమైః ।
 ఆదౌ సంసారముక్త్యర్థం ప్రజ్ఞామేవాభివర్ధయేత్ ॥   ॥ 4 ॥

స్వానుభూతేశ్చ శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా ।
 యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మ సతతం చావలోక్యతే ॥   ॥ 5 ॥

సంకల్పాశానుసంధానవర్జనం చేత్ప్రతిక్షణమ్ ।
 కరోషి తదచిత్తత్వం ప్రాప్త ఏవాసి పావనమ్ ॥   ॥ 6 ॥

చేతసో యదకర్తృత్వం తత్సమాధానమీరితమ్ ।
 తదేవ కేవలీభావం సాశుభా నిర్వృత్తిః పరా ॥   ॥ 7 ॥

చేతసా సంపరిత్యజ్య సర్వభావాత్మభావనామ్ ।
 యథా తిష్ఠసి తిష్ఠ త్వం మూకాంధబధిరోపమః ॥   ॥ 8 ॥

సర్వం ప్రశాంతమజమేకమనాదిమధ్య
 మాభాస్వరం స్వదనమాత్రమచైత్యచిహ్నమ్ ।

- సర్వం ప్రశాంతమితి శబ్దమయీ చ దృష్టి
 ర్భోధార్థమేవ హి ముదైవ తదోమితీదమ్ ॥ 9 ॥
- నిత్యప్రబుద్ధచిత్తస్త్వం కుర్వన్వాపి జగత్త్రియామ్ ।
 ఆత్మైకత్వం విదిత్వా త్వం తిష్ఠాక్షుబ్ధమహోభివత్ ॥ 10 ॥
- తత్త్వావబోధ ఏవాసౌ వాసనాతృణపావకః ।
 ప్రోక్తః సమాధిశబ్దేన నతు తూష్ణీమవస్థితిః ॥ 11 ॥
- నిరిచ్ఛే సంస్థితే రత్నే యథా లోకః ప్రవర్తతే ।
 సత్తామాత్రే పరే తత్త్వే తథైవాయం జగద్గణః ॥ 12 ॥
- అతశ్చాత్మని కర్తృత్వమకర్తృత్వం చ వై మునే ।
 నిరిచ్ఛత్వాదకర్తాసౌ కర్తా సంనిధిమాత్రతః ॥ 13 ॥
- తే ద్వే బ్రహ్మణి విందేతే కర్తృతాకర్తృతే మునే ।
 యత్రైవైష చమత్కారస్తమాశ్రిత్య స్థిరో భవ ॥ 14 ॥
- తస్మాన్నిత్యమకర్తాహమితి భావనయేద్ధయా ।
 పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే ॥ 15 ॥
- నిదాఘ శృణు సత్త్వస్థా జాతా భువి మహాగుణాః ।
 తే నిత్యమేవాభ్యుదితా ముదితాః స్వ ఇవేందవః ॥ 16 ॥
- నాపది గ్లానిమాయాంతి నిశి హేమాంబుజం యథా ।
 నేహంతే ప్రకృతాదస్యద్రమంతే శిష్టవర్తమి ॥ 17 ॥
- ఆకృత్యైవ విరాజంతే మైత్ర్యాదిగుణవృత్తిభిః ।
 సమాః సమరసాః సౌమ్య సతతం సాధువృత్తయః ॥ 18 ॥

అభివద్ధంతమర్యాదా భవంతి విశదాశయాః ।
 నియతిం న విముంచంతి మహంతో భాస్కరా ఇవ ॥ 19 ॥

కోఽహం కథమిదం చేతి సంసారమలమాతతమ్ ।
 ప్రవిచార్యం ప్రయత్నేన ప్రాజ్ఞేన సహసాధునా ॥ 20 ॥

నాకర్మసు నియోక్తవ్యం నానార్యేణ సహవసేత్ ।
 ద్రష్టవ్యః సర్వసంహర్తా న మృత్యురవహేలయా ॥ 21 ॥

శరీరమస్థిమాంసం చ త్యక్త్వా రక్తాద్యశోభనమ్ ।
 భూతముక్తావలీతంతుం చిన్మాత్రమవలోకయేత్ ॥ 22 ॥

ఉపాదేయానుపతనం హేయైకాంతవిసర్జనమ్ ।
 యదేతన్మనసో రూపం తద్భాహ్యం విద్ధి నేతరత్ ॥ 23 ॥

గురుశాస్త్రోక్తమార్గేణ స్వానుభూత్యా చ చిద్ధనే ।
 బ్రహ్మైవాహమితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవేన్మునిః ॥ 24 ॥

యత్ర నిశితాశితపాతనముత్పలతాడనవత్సోధవ్యమగ్ని
 దాహో హిమసేచనమివాగారావర్తనం చందనచర్చవ
 నిరవధినారాచవికిరపాతో నిదాఘవినోదనధారా
 గృహశీకరవర్షణమివ స్వశిరచ్ఛేదః సుఖనిద్రేవ
 మూకీకరణమాసనముద్రేవ బాధిర్యం మహానుపచయ ఇవేదమ్
 నావహేలనయా భవితవ్యమేవం దృఢవైరాగ్యాద్భోధో భవతి ॥
 గురువాక్యసముద్భూతస్వానుభూత్యాదిశుద్ధయా ।
 యస్యాభ్యాసేన తేనాత్మా సతతం చావలోక్యతే ॥ 25 ॥

వినష్టదిగ్రమస్యాపి యథాపూర్వం విభాతి దిక్ ।
తథా విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగన్నాస్తీతి భావయ ॥ 26 ॥

న ధనాన్యుపకుర్వంతి న మిత్రాణి న బాంధవాః ।
న కాయక్లేశవైదుర్యం న తీర్థాయతనాశ్రయః ।
కేవలం తన్మనోమాత్రమయేనాసాద్యతే పదమ్ ॥ 27 ॥

యాని దుఃఖాని యా తృష్ణా దుఃసహో యే దురాధయః ।
శాంతచేతఃసు తత్సర్వం తమోఽర్కేష్వివ నశ్యతి ॥ 28 ॥

మాతరీవ పరం యాంతి విషమాణి మృదూని చ ।
విశ్వాసమిహ భూతాని సర్వాణి శమశాలిని ॥ 29 ॥

న రసాయనపానేన న లక్ష్ణ్యాలింగితేన చ ।
న తథా సుఖమాప్నోతి శమేనాంతర్వధా జనః ॥ 30 ॥

శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ భుక్త్వా చ దృష్ట్వా జ్ఞాత్వా శుభాశుభమ్ ।
న హృష్యతి గ్లాయతి యః న శాంత ఇతి కథ్యతే ॥ 31 ॥

తుషారకరబింబాచ్ఛం మనో యస్య నిరాకులమ్ ।
మరణోత్సవయుద్ధేషు న శాంత ఇతి కథ్యతే ॥ 32 ॥

తపస్విషు బహుజ్ఞేషు యాజకేషు నృపేషు చ ।
బలవత్సు గుణాఢ్యేషు శమవానేవ రాజతే ॥ 33 ॥

సంతోషామృతపానేన యే శాంతాస్తృప్తిమాగతాః ।
ఆత్మారామా మహాత్మానస్తే మహాపదమాగతాః ॥ 34 ॥

అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే సమతాం గతః ।
అదృష్టఖేదాఖేదో యః సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే ॥ 35 ॥

నాభినందత్యసంప్రాప్తం ప్రాప్తం భుంక్తే యథేప్పితమ్ ।
యః స సౌమ్యసమాచారః సంతుష్ట ఇతి కథ్యతే ॥ 36 ॥

రమతే ధీర్యతాప్రాప్తే సాధ్వీవాఽన్తఃపురాజిరే ।
సా జీవన్ముక్తతోదేతి స్వరూపానందదాయినీ ॥ 37 ॥

యథాక్షణం యథాశాస్త్రం యథాదేశం యథాసుఖమ్ ।
యథాసంభవసత్యంగమిమం మోక్షపథక్రమమ్ ।
తావద్విచారయేత్ప్రాజ్ఞో యావద్విశ్రాంతిమాత్మని ॥ 38 ॥

తుర్యవిశ్రాంతియుక్తస్య నివృత్తస్య భవార్థవాత్ ।
జీవతోఽజీవతశ్చైవ గృహస్థస్యాథవా యతేః ॥ 39 ॥

నాకృతేన కృతేనార్థో న శ్రుతిస్మృతివిభ్రమైః ।
నిర్మందర ఇవాంబోధిః స తిష్ఠతి యథాస్థితః ॥ 40 ॥

సర్వాత్మవేదనం శుద్ధం యదోదేతి తదాత్మకమ్ ।
భాతి ప్రస్ఫుటిదిక్కాలబాహ్యం చిద్రూపదేహకమ్ ॥ 41 ॥

ఏవమాత్మా యథా యత్ర సముల్లాసముపాగతః ।
తిష్ఠత్యాశు తదా తత్ర తద్రూపశ్చ విరాజతే ॥ 42 ॥

యదిదం దృశ్యతే సర్వం జగత్స్థావరజంగమమ్ ।
తత్సుషుప్తావివ స్వప్నః కల్పాంతే ప్రవినశ్యతి ॥ 43 ॥

ఋతమాత్మా పరంబ్రహ్మ సత్యమిత్యాదికా బుధైః ।
కల్పితా వ్యవహారార్థం యస్య సంజ్ఞా మహాత్మనః ॥ 44 ॥

యథా కటకశబ్దార్థః పృథగ్భావో న కాంచనాత్ ।
న హేమకటకాత్తద్వజ్జగచ్ఛబ్దార్థతా పరా ॥ 45 ॥

తేనేయమింద్రజాలశ్రీర్ణగతి ప్రవితన్యతే ।
ద్రష్టుదృశ్యస్య సత్తాంతర్బంధ ఇత్యభిధీయతే ॥ 46 ॥

దృష్ట్యా దృశ్యవశాద్భద్ధో దృశ్యాభావే విముచ్యతే ।
జగత్త్వమహమిత్యాదిసర్గాత్మా దృశ్యముచ్యతే ॥ 47 ॥

మనసైనేంద్రజాలశ్రీర్ణాగతీ ప్రవితన్యతే ।
యావదేతత్సంభవతి తావన్నోక్షో న విద్యతే ॥ 48 ॥

బ్రహ్మణా తన్యతే విశ్వం మనసైవ స్వయంభువా ।
మనోమయమతో విశ్వం యన్నామ పరిదృశ్యతే ॥ 49 ॥

న బాహ్యే నాపి హృదయే సద్రూపం విద్యతే మనః ।
యదర్థ ప్రతిభానం తన్నన ఇత్యభిధీయతే ॥ 50 ॥

సంకల్పనం మనో విద్ధి సంకల్పస్తన్న విద్యతే ।
యత్ర సంకల్పనం తత్ర మనోఽస్తీత్యవగమ్యతామ్ ॥ 51 ॥

సంకల్పమనసీ భిన్నే న కదాచన కేనచిత్ ।
సంకల్పజాతే గలితే స్వరూపమవశిష్యతే ॥ 52 ॥

అహం త్వం జగతిత్యాదౌ ప్రశాంతే దృశ్యసంభ్రమే ।
స్యాత్తాదృశీ కేవలతా దృశ్యే సత్తాముపాగతే ॥ 53 ॥

మహాప్రలయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే ।
అశేషదృశ్యే సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే ॥ 54 ॥

అస్త్యనస్తమితో భాస్వానజో దేవో నిరామయః ।
సర్వదా సర్వకృత్సర్వః పరమాత్మేత్యుదాహృతః ॥ 55 ॥

యతో వాచో నివర్తంతే యో ముక్తైరవగమ్యతే ।
యస్య చాత్మాదికాః సంజ్ఞాః కల్పితా న స్వభావతః ॥ 56 ॥

చిత్తాకాశం చిదాకాశమాకాశం చ తృతీయకమ్ ।
ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం మహామునే ॥ 57 ॥

దేశాద్దేశాంతరప్రాప్తౌ సంవిదో మధ్యమేవ యత్ ।
నిమేషేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ ॥ 58 ॥

తస్మిన్నిరస్తనిఃశేషసంకల్పస్థితిమేషి చేత్ ।
సర్వాత్మకం పదం శాంతం తదా ప్రాప్నోష్యసంశయః ॥ 59 ॥

ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగర్భిణీ ।
ఆనందస్యందినీ యైషా సమాధిరభిధీయతే ॥ 60 ॥

దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే ।
రతిర్భలోదితాయాఽసౌ సమాధిరభిధీయతే ॥ 61 ॥

దృశ్యాసంభవబోధో హి జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదాత్మకమ్ ।
తదేవ కేవలీభావం తతోఽన్యత్సకలం మృషా ॥ 62 ॥

మత్త ఐరావతో బద్ధః సర్షపీకోణకోటరే ।
మశకేన కృతం యుద్ధం సింహౌఘైరేణుకోటరే ॥ 63 ॥

పదాక్షే సాపితో మేరుర్నిగీర్ణో భృంగసూసునా ।
నిదాఘ వద్ధి తాదృక్త్వం జగతేతద్భ్రమాత్మకమ్ ॥ 64 ॥

చిత్తమేవ హి సంసారో రోగాదిక్లేశదూషితమ్ ।
తదేవ తైర్వినిర్ముక్తం భవాంత ఇతి కథ్యతే ॥ 65 ॥

మనసా భావ్యమానో హి దేహతాం యాతి దేహకః ।
దేహవాసనయా ముక్తో దేహధర్మైర్న లిప్యతే ॥ 66 ॥

కల్పం క్షణీకరోత్యంతః క్షణం నయతి కల్పతామ్ ।
మనోవిలాసస్సంసార ఇతి మే నిశ్చితా మతిః ॥ 67 ॥

నావిరతో దుశ్చరితాన్నాశాంతో నాసమాహితః ।
నాశాంతమనసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైసమాప్నూయాత్ ॥ 68 ॥

తద్భ్రహ్మానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్భనమ్ ।
విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం న బిభేతి కదాచన ॥ 69 ॥

పరాత్పరం యస్మహతో మహాంతమ్
స్వరూపతేజోమయశాశ్వతం శివమ్ ।
కవిం పురాణం పురుషం సనాతనమ్
సర్వేశ్వరం సర్వదేవైరుపాస్యమ్ ॥ 70 ॥

అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షహేతుర్మహాత్మనామ్ ।
ద్వే పదే బంధమోక్షాయ నిర్మమేతి మమేతి చ ।
మమేతి బధ్యతే జంతుర్నిర్మమేతి విముచ్యతే ॥ 71 ॥

జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్ ।
 ఈక్షణాదిప్రవేశాంతా సృష్టిరీశేన కల్పితా ।
 జాగ్రదాదివిమోక్షాంతః సంసారో జీవకల్పితః ॥ 72 ॥

త్రిణాచికాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతిమాశ్రితాః ।
 లోకాయతాదిసాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతిమాశ్రితాః ॥ 73 ॥

తస్మాన్ముముక్షిభిర్నైవ మతిర్జీవేశవాదయోః ।
 కార్యా కింతు బ్రహ్మతత్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్ ॥ 74 ॥

అవిశేషేణ సర్వం తు యః పశ్యతి చిదన్వయాత్ ।
 స ఏవ సాక్షాద్విజ్ఞానీ స శివః స హరిర్విధిః ॥ 75 ॥

దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం తత్త్వదర్శనమ్ ।
 దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా ॥ 76 ॥

ఉత్పన్నశక్తిర్బోధస్య త్యక్తనిఃశేషకర్మణః ।
 యోగినః సహజావస్థా స్వయమేవోపజాయతే ॥ 77 ॥

యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నల్పమప్యంతరం నరః ।
 విజానాతి తదా తస్య భయం స్యాన్నత్ర సంశయః ॥ 78 ॥

సర్వగం సచ్చిదానందం జ్ఞానచక్షుర్నిరీక్షతే ।
 అజ్ఞానచక్షుర్నేక్షేత భాస్వంతం భానుమంధహ్వాత్ ॥ 79 ॥

ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణమ్ ।
 ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానాదేవ మర్త్యాఽమృతో భవేత్ ॥ 80 ॥

- భిద్యతే హృదయగ్రంథిశ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః ।
క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిందృష్టే పరావరే ॥ 81 ॥
- అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వికారౌ జగత్స్థితౌ ।
ఏకనిష్ఠతయాంతస్థః సంవిన్మాత్రపరో భవ ॥ 82 ॥
- మరుభూమౌ జలం సర్వం మరుభూమాత్రమేవ తత్ ।
జగత్త్రయమిదం సర్వం చిన్మాత్రం స్వవిచారతః ॥ 83 ॥
- లక్ష్యాలక్ష్యగతిం త్యక్త్వా యస్తిష్ఠేత్కేవలాత్మనా ।
శివ ఏవ స్వయం సాక్షాదయం బ్రహ్మవిదుత్తమః ॥ 84 ॥
- అధిష్ఠానమనౌపమ్యమవాఙ్మనసగోచరమ్ ।
నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం చ తదవ్యయమ్ ॥ 85 ॥
- సర్వశక్తైర్మహేశస్య విలాసో హి మనో జగత్ ।
సంయమాసంయమాభ్యాం చ సంసారం శాంతిమన్వగాత్ ॥ 86 ॥
- మనోవ్యాధేశ్చిత్సార్థముపాయం కథయామి తే ।
యత్తత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజన్మోక్షమశ్నుతే ॥ 87 ॥
- స్వాయత్తమేకాంతహితం స్వేప్సితత్యాగవేదనమ్ ।
యస్య దుష్కరతాం యాతం ధిక్తం పురుషకీటకమ్ ॥ 88 ॥
- స్వపౌరుషేకసాధ్యేన స్వేప్సితత్యాగరూపిణా ।
మనఃప్రశమమాత్రేణ వినా నాస్తి శుభా గతిః ॥ 89 ॥
- అసంకల్పనశస్త్రేణ చిన్నం చిత్తమిదం యదా ।
సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా ॥ 90 ॥

- భవ భావనయా ముక్తో ముక్తః పరమయా ధియా ।
 ధారయాత్మానమవ్యగ్రో గ్రస్తచిత్తం చితః పదమ్ ॥ 91 ॥
- పరం పౌరుషమాశ్రిత్య నీత్వా చిత్తమచిత్తతామ్ ।
 ధ్యానతో హృదయాకాశే చితి చిచ్ఛక్రధారయా ॥ 92 ॥
- మనో మారయ నిఃశంకం త్వాం ప్రబద్నంతి నారయః ॥ 93 ॥
- అయం సోఽహమిదం తన్న ఏతావన్నాత్రకం మనః ।
 తదభావనమాత్రేణ దాత్రేణేవ విలీయతే ॥ 94 ॥
- ఛిన్నాభ్రమండలం వ్యోమ్ని యథా శరది ధూయతే ।
 వాతేన కల్పకేనైవ తథాంతర్దాయతే మనః ॥ 95 ॥
- కల్పాంతపవనా వాంతు యాంతు చైకత్వమర్ణవాః ।
 తపంతు ద్వాదశాదిత్యా నాస్తి నిర్మనసః క్షతిః ॥ 96 ॥
- అసంకల్పనమాత్రైకసాధ్యే సకలసిద్ధిదే ।
 అసంకల్పాతిసామ్రాజ్యే తిష్ఠవష్టభ్రతత్పదః ॥ 97 ॥
- న హి చంచలతాహీనం మనః క్వచన దృశ్యతే ।
 చంచలత్వం మనోధర్మో వహ్నేర్ధర్మో యథోష్ణతా ॥ 98 ॥
- ఏషా హి చంచలాస్పందశక్తిశ్చిత్తత్వసంస్థితా ।
 తాం విద్ధి మానసీం శక్తిం జగదాడంబరాత్మికామ్ ॥ 99 ॥
- యత్తు చంచలతాహీనం తన్ననోఽమృతముచ్యతే ।
 తదేవ చ తపః శాస్త్రసిద్ధాంతే మోక్ష ఉచ్యతే ॥ 100 ॥

- తస్య చంచలతా యైషా త్వవిద్యా వాసనాత్మికా ।
వాసనాపరనామ్నీం తాం విచారేణ వినాశయ ॥ 101 ॥
- పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యస్మిన్నైవ పదే మనః ।
యోజ్యతే తత్పదం ప్రాప్య నిర్వికలో భవానఘ ॥ 102 ॥
- అతః పౌరుషమాశ్రిత్య చిత్తమాక్రమ్య చేతసా ।
విశోకం పదమాలంబ్య నిరాతంకః స్థిరో భవ ॥ 103 ॥
- మన ఏవ సమర్థం హి మనసో దృఢనిగ్రహే ।
అరాజకః సమర్థః స్యాద్రాజ్ఞో నిగ్రహకర్మణి ॥ 104 ॥
- తృష్ణాగ్రాహగృహీతానాం సంసారార్ణవపాతినామ్ ।
ఆవర్తైరూహ్యమానానాం దూరం స్వమన ఏవ నౌః ॥ 105 ॥
- మనసైవ మనశ్చిత్త్వా పాశం పరమబంధనమ్ ।
భవాదుత్తారయాత్మానం నాసావన్యేన తార్యతే ॥ 106 ॥
- యా యోదేతి మనోనామ్నీ వాసనా వాసితాంతరా ।
తాం తాం పరిహరేత్ప్రాజ్ఞస్తతోఽవిద్యాక్షయో భవేత్ ॥ 107 ॥
- భోగైకవాసనాం త్యక్త్వా త్యజ త్వం భేదవాసనామ్ ।
భావాభావౌ తతస్త్యక్త్వా నిర్వికల్పః సుఖీ భవ ॥ 108 ॥
- ఏష ఏవ మనోనాశస్త్యవిద్యానాశ ఏవ చ ।
యత్తత్సంవేద్యతే కించిత్తత్రాస్థాపరివర్జనమ్ ॥ 109 ॥
- అనాస్త్వైవ హి నిర్వాణం దుఃఖమాస్థాపరిగ్రహః ॥ 110 ॥

- అవిద్యా విద్యమానైవ నష్టప్రజ్ఞేషు దృశ్యతే ।
నామ్నేవాంగీకృతాకారా సమ్యక్ప్రజ్ఞస్య సా కుతః ॥ 111 ॥
- తావత్సంసారభృగుషు స్వాత్మనా సహ దేహినమ్ ।
ఆందోలయతి నీరంధ్రం దుఃఖకంటకశాలిషు ॥ 112 ॥
- అవిద్యా యావదస్యాస్తు నోత్పన్నా క్షయకారిణీ ।
స్వయమాత్మావలోకేచ్ఛా మోహసంక్షయకారిణీ ॥ 113 ॥
- అస్యాః పరం ప్రపశ్యంతాః స్వాత్మనాశః ప్రజాయతే ।
దృష్టే సర్వగతే బోధే స్వయం హ్యేషా విలీయతే ॥ 114 ॥
- ఇచ్ఛామాత్రమవిద్యేయం తన్నాశో మోక్ష ఉచ్యతే ।
స చాసంకల్పమాత్రేణ సిద్ధో భవతి వై మునే ॥ 115 ॥
- మనాగపి మనోవ్యోమ్ని వాసనారజినీ క్షయే ।
కాలికా తనుతామేతి చిదాదిత్యాప్రకాశనాత్ ॥ 116 ॥
- చైతాన్యుపాతరహితం సామాన్యేన చ సర్వగమ్ ।
యచ్ఛిత్తత్త్వమనాఖ్యేయం స ఆత్మా పరమేశ్వరః ॥ 117 ॥
- సర్వం చ ఖల్విదం బ్రహ్మ నిత్యచిద్ధనమక్షతమ్ ।
కల్పనాన్యా మనోనామ్నీ విద్యతే న హి కాచన ॥ 118 ॥
- న జాయతే న మ్రియతే కించిదత్ర జగత్త్రయే ।
న చ భావవికారాణాం సత్తా క్వచన విద్యతే ॥ 119 ॥
- కేవలం కేవలాభాసం సర్వసామాన్యమక్షతమ్ ।
చైత్యానుపాతరహితం చిన్మాత్రమిహ విద్యతే ॥ 120 ॥

తస్మిన్నిత్యే తతే శుద్ధే చిన్మాత్రే నిరుపద్రవే ।
శాంతే శమసమాభోగే నిర్వికారే చిదాత్మని ॥ 121 ॥

యైషా స్వభావాభిమతం స్వయం సంకల్ప్య ధావతి ।
చిచ్ఛైత్యం స్వయమమ్లానం మాననాన్మన ఉచ్యతే ।
అతః సంకల్పసిద్ధేయం సంకల్పేనైవ నశ్యతి ॥ 122 ॥

నాహం బ్రహ్మాతి సంకల్పాత్సద్భూద్భూద్భవతే మనః ।
సర్వం బ్రహ్మాతి సంకల్పాత్సద్భూద్భూద్భవతే మనః ॥ 123 ॥

కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం హస్తపాదాదిమానహమ్ ।
ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ బద్ధతే ॥ 124 ॥

నాహం దుఃఖీ న మే దేహో బంధః కోఽస్యాత్మని స్థితః ।
ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే ॥ 125 ॥

నాహం మాంసం న చాస్థీని దేహోదస్యః పరోఽస్త్వహమ్ ।
ఇతి నిశ్చితవానంతః క్షీణావిద్యో విముచ్యతే ॥ 126 ॥

కల్పితేఽయమవిద్యేయమనాత్మన్యాత్మభావనాత్ ।
పరం పౌరుషమాశ్రిత్య యత్నాత్పరమయా ధియా ।
భోగేచ్ఛాం దూరతస్త్వక్త్వా నిర్వికల్పః సుఖీ భవ ॥ 127 ॥

మమ పుత్రో మమ ధనమహం సోఽయమిదం మమ ।
ఇతీయమింద్రజాలేన వాసనైవ వివల్గతి ॥ 128 ॥

మా భవాఙ్గో భవ జ్ఞస్త్వం జహి సంసారభావనామ్ ।
అనాత్మన్యాత్మభావేన కిమజ్ఞ ఇవ రోదిషి ॥ 129 ॥

కస్తవాయం జడో మూకో దేహో మాంసమయోఽశుచిః ।
 యదర్థం సుఖదుఃఖాభ్యామవశః పరిభూయసే ॥ 130 ॥

అహో ను చిత్రం యత్సత్యం బ్రహ్మ తద్విస్మృతం నృణామ్ ।
 తిష్ఠతస్తవ కార్యేషు మాస్తు రాగానురంజనమ్ ॥ 131 ॥

అహో ను చిత్రం పద్మోత్తైర్బద్ధాస్తంతుభిరద్రయః ।
 అవిద్యమాన యాఽవిద్యా తయా విశ్వం ఖిలీకృతమ్ ॥ 132 ॥

ఇదం తద్వజ్రతాం యాతం తృణమాత్రం జగత్త్రయమ్ ॥ ఇత్యుపనిషత్

॥ ఇతి చతుర్థోఽధ్యాయః ॥

5. పంచమోఽధ్యాయః

ఋభుః॥ అథాపరం ప్రవక్ష్యామి శృణు తాత యథాయథమ్ ।
 అజ్ఞానభూః సప్తపదాజ్ఞభూః సప్తపదైవ హి ॥ 1 ॥

పదాంతరాణ్యసంఖ్యాని ప్రభవంత్యన్యథైతయోః ।
 స్వరూపావస్థితిర్ముక్తిస్తద్భ్రంశోఽహంత్యవేదనమ్ ॥ 2 ॥

శుద్ధసన్మాత్రసంవిత్తేః స్వరూపాన్న చలంతి యే ।
 రాగద్వేషాదయో భావాస్తేషాం నాజ్ఞత్వసంభవః ॥ 3 ॥

యః స్వరూపపరిభ్రంశశ్చేత్సార్థే చితి మజ్జనం ।
 ఏతస్మాదపరో మోహో న భూతో న భవిష్యతి ॥ 4 ॥

అర్థాదర్థాంతరం చిత్తే యాతి మధ్యే తు యా స్థితిః ।
 సా ధ్వస్తమననాకారా స్వరూపస్థితిరుచ్యతే ॥ 5 ॥

- సంశాంతసర్వసంకల్పా యా శిలావదవస్థితిః ।
జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సా స్వరూపస్థితిః పరా ॥ 6 ॥
- అహంతాంఽశే క్షతే శాంతే భేదనిష్పందచిత్తతా ।
అజడా యా ప్రచలతి తత్స్వరూపమితిరితమ్ ॥ 7 ॥
- బీజం జాగ్రత్తథా జాగ్రన్మహాజాగ్రత్తథైవ చ ।
జాగ్రత్స్వప్నస్తథా స్వప్నః స్వప్నజాగ్రతుషుప్తికమ్ ॥ 8 ॥
- ఇతి సప్తవిధో మోహః పునరేష పరస్పరమ్ ।
శ్లిష్టో భవత్యనేకాగ్ర్యం శ్రుణు లక్షణమస్య తు ॥ 9 ॥
- ప్రథమం చేతనం యత్య్వాదనాఖ్యం నిర్మలం చిత్తః ।
భవిష్యచ్చిత్తజీవాదినామశబ్దార్థభాజనమ్ ॥ 10 ॥
- బీజరూపస్థితం జాగ్రద్బీజజాగ్రత్తదుచ్యతే ।
ఏషా జ్ఞప్తేర్నవావస్థా త్వజాగ్రత్సంస్థితిం శ్రుణు ॥ 11 ॥
- నవప్రసూతస్య పరాదయం చాహమిదం మమ ।
ఇతి యః ప్రత్యయః స్వస్థస్తజ్ఞాగ్రత్ప్రాగభావనాత్ ॥ 12 ॥
- అయం సోఽహమిదం తన్మ ఇతి జన్మాంతరోదితః ।
పీవరః ప్రత్యయః ప్రోక్తో మహాజాగ్రదితి స్ఫుటమ్ ॥ 13 ॥
- అరూఢమథవా రూఢం సర్వథా తన్మయాత్మకమ్ ।
యజ్ఞాగ్రతో మనోరాజ్యం తజ్ఞాగ్రత్స్వప్న ఉచ్యతే ॥ 14 ॥
- ద్విచంద్రశుక్తికారూప్యమృగత్మష్టాదిభేదతః ।
అభ్యాసం ప్రాప్య జాగ్రత్త్వస్వప్నో నానావిధో భవేత్ ॥ 15 ॥

- అల్పకాలం మయా దృష్టమేతన్నోదేతి యత్ర హి ।
పరామర్శ ప్రబుద్ధస్య స స్వప్న ఇతి కథ్యతే ॥ 16 ॥
- చిరం సందర్శనాభావాదప్రపుల్లం బృహద్వచః ।
చిరకాలానువృత్తిస్తు స్వప్నో జాగ్రదివోదితః ॥ 17 ॥
- స్వప్నజాగ్రదితి ప్రోక్తం జాగ్రత్యపి పరిస్ఫురత్ ।
షడవస్థా పరిత్యాగో జడా జీవస్య యా స్థితిః ॥ 18 ॥
- భవిష్యద్దుఃఖబోధాధ్యా సౌషుప్తిః సోచ్యతే గతిః ।
జగత్తస్యామవస్థాయామంతస్తమసి లీయతే ॥ 19 ॥
- సప్తావస్థా ఇమాః ప్రోక్తా మయా జ్ఞానస్య వై ద్విజ ।
ఏకైకా శతసంఖ్యాత్ర నానావిభవరూపిణీ ॥ 20 ॥
- ఇమాం సప్తపదాం జ్ఞానభూమిమాకర్ణయానఘ ।
నానయా జ్ఞాతయా భూయో మోహపంకే నిమజ్జతి ॥ 21 ॥
- వదంతి బహుభేదేన వాదినో యోగభూమికాః ।
మమ త్వభిమతా నూనమిమా ఏవ శుభప్రదాః ॥ 22 ॥
- అవబోధం విదుర్జ్ఞానం తదిదం సాప్తభూమికమ్ ।
ముక్తిస్తు జ్ఞేయమిత్యుక్తా భూమికాసప్తకాత్పరమ్ ॥ 23 ॥
- జ్ఞానభూమిః శుభేచ్ఛాఖ్యా ప్రథమా సముదాహృతా ।
విచారణా ద్వితీయా తు తృతీయా తనుమానసీ ॥ 24 ॥
- సత్త్వాపత్తిశ్చతుర్థీ స్యాత్తతోఽసంసక్తినామికా ।
పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీ తుర్యగా స్మృతా ॥ 25 ॥

- ఆసామంతస్థితా ముక్తిర్యస్యాం భూయో న శోచతి ।
 ఏతాసాం భూమికానాం త్వమిదం నిర్వచనం శ్రుణు ॥ 26 ॥
- స్థితిః కిం మూఢ ఏవాస్మి ప్రేక్షేఽహం శాస్త్రసజ్జనైః ।
 వైరాగ్యపూర్వమిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛేత్యుచ్యతే బుధైః ॥ 27 ॥
- శాస్త్రసజ్జనసంపర్కవైరాగ్యభ్యాసపూర్వకమ్ ।
 సదాచారప్రవృత్తిర్యా ప్రోచ్యతే సా విచారణా ॥ 28 ॥
- విచారణాశుభేచ్ఛాభ్యామింద్రియార్థేషు రక్తతా ।
 యత్ర సా తనుతామేతి ప్రోచ్యతే తనుమానసీ ॥ 29 ॥
- భూమికాత్రితయాభ్యాసాచ్ఛితే తు విరతేర్వశాత్ ।
 సత్త్వాత్మని స్థితే శుద్ధే సత్త్వాపత్తిరుదాహృతా ॥ 30 ॥
- దశాచతుష్టయాభ్యాసాదసంసర్గకలా తు యా ।
 రూఢసత్త్వచమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తినామికా ॥ 31 ॥
- భూమికాపంచకాభ్యాసాత్స్వాత్మారామతయా దృఢమ్ ।
 ఆభ్యంతరాణాం బాహ్యేనాం పదార్థానామభావనాత్ ॥ 32 ॥
- పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నేనావబోధనమ్ ।
 పదార్థభావనా నామ షష్ఠీ భవతి భూమికా ॥ 33 ॥
- భూమిషట్కచిరాభ్యాసాద్భేదస్యానుపలంబనాత్ ।
 యత్స్వభావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా గతిః ॥ 34 ॥
- ఏషా హి జీవన్ముక్తేషు తుర్యావస్థేతి విద్యతే ।
 విదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీతమతః పరమ్ ॥ 35 ॥

- యే నిదాఘ మహాభాగాః సాప్తమీం భూమిమాశ్రితాః ।
ఆత్మారామా మహాత్మానస్తే మహత్పదమాగతాః ॥ 36 ॥
- జీవన్ముక్తా నమజ్జంతి సుఖదుఃఖరసస్థితే ।
ప్రకృతేనాథ కార్యేణ కించిత్కుర్వంతి వా న వా ॥ 37 ॥
- పార్శ్వస్థబోధితాః సంతః పూర్వాచరక్రమాగతమ్ ।
ఆచారమాచరత్యేవ సుప్తబుద్ధవదుత్థితాః ॥ 38 ॥
- భూమికాసప్తకం చైతద్ధీమతామేవ గోచరమ్ ।
ప్రాప్య జ్ఞానదశామేతాం పశుష్లేచ్ఛాదయోఽపి యే ॥ 39 ॥
- సదేహో వాప్యదేహో వా తే ముక్తా నాత్ర సంశయః ।
జ్ఞప్తిర్హి గ్రంథివిచ్ఛేదస్తస్మిన్నస్థి విముక్తతా ॥ 40 ॥
- మృగతృష్ణాంబుబుద్ధ్యాదిశాంతిమాత్రాత్మకస్త్వసౌ ।
యే తు మోహార్ణవాత్తీర్ణాస్తైః ప్రాప్తం పరమం పదమ్ ॥ 41 ॥
- తే స్థితా భూమికాస్వాసు స్వాత్మలాభపరాయణాః ।
మనఃప్రశమనోపాయో యోగ ఇత్యభిధీయతే ॥ 42 ॥
- సప్తభూమిః స విజ్ఞేయః కథితాస్తాశ్చ భూమికాః ।
ఏతాసాం భూమికానాం తు గమం బ్రహ్మీభిధం పదమ్ ॥ 43 ॥
- త్వత్తాహంతాత్మతా యత్ర పరతా నాస్తి కాచన ।
న క్వచిద్భావకలనా న భావాభావ గోచరా ॥ 44 ॥
- సర్వం శాంతం నిరాలంబం వ్యోమస్థం శాశ్వతం శివమ్ ।
అనామయమనాభాసమనామకమకారణమ్ ॥ 45 ॥

న సన్నాసన్న మధ్యాంతం న సర్వం సర్వమేవ చ ।
 మనోవచోభిరగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖాత్సుఖమ్ ॥ 46 ॥

అసంవేదనమాశాంతమాత్మవేదనమాతతమ్ ।
 సత్తా సర్వపదార్థానాం నాన్యా సంవేదనాదృతే ॥ 47 ॥

సంబంధే ద్రష్టుదృశ్యానాం మధ్యే దృష్టిర్ది యద్వపుః ।
 ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాదివర్జితం తదిదం పదమ్ ॥ 48 ॥

దేశాద్దేశం గతే చిత్తే మధ్యే యచ్ఛేతసో వపుః ।
 అజాడ్యసంవిన్మననం తన్మయో భవ సర్వదా ॥ 49 ॥

అజాగ్రత్స్వప్ననిద్రస్య యత్తే రూపం సనాతనమ్ ।
 అచేతనం చాజడం చ తన్మయో భవ సర్వదా ॥ 50 ॥

జడతాం వర్జయిత్వైకాం శిలాయా హృదయం హి తత్ ।
 అమనస్కస్వరూపం యత్తన్మయో భవ సర్వదా ।
 చిత్తం దూరే పరిత్యజ్య యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ ॥ 51 ॥

పూర్వం మనః సముదితం పరమాత్మతత్త్వా
 త్తేనాతతం జగదిదం సవికల్పజాలమ్ ।
 శూన్యేన శూన్యమపి విప్ర యథాంబరేణ
 నీలత్వముల్లసతి చారుతరాభిధానమ్ ॥ 52 ॥

సంకల్పసంక్షయధృతితే తు చిత్తే
 సంసారమోహమిహికా గలితా భవంతి ।
 స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖమాగతాయామ్
 చిన్మాత్రమేకమజమాద్యమనంతమంతః ॥ 53 ॥

- అకర్తృకమరంగం చ గగనే చిత్రముత్థితమ్ ।
అద్రష్టుకం స్వానుభవమనిద్రస్వప్నదర్శనమ్ ॥ 54 ॥
- సాక్షిభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వికల్పే చిదాత్మని ।
నిరిచ్ఛం ప్రతిబింబంతి జగంతి ముకురే యథా ॥ 55 ॥
- ఏకం బ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మకమఖండ్ఘితమ్ ।
ఇతి భావయ యత్నేన చేతశ్చాంచల్యశాంతయే ॥ 56 ॥
- రేఖోపరేఖావలితా యదైకా పీవరీ శిలా ।
తథా త్రైలోక్యవలితం బ్రహ్మైకమిహ దృశ్యతామ్ ॥ 57 ॥
- ద్వితీయకారణాభావాదనుత్పన్నమిదం జగత్ ।
జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్యమధునా దృష్టం ద్రష్టవ్యమద్భుతమ్ ॥ 58 ॥
- విశ్రాంతోఽస్మి చిరం శ్రాంతశ్చిన్మాత్రాన్నాస్తి కించన ।
పశ్య విశ్రాంతసందేహం విగతాశేషకౌతుకమ్ ॥ 59 ॥
- నిరస్తకల్పనాజాలమచిత్తత్వం పరం పదమ్ ।
త ఏవ భూమతాం ప్రాప్తాః సంశాంతాశేషకిల్బిషాః ॥ 60 ॥
- మహాధియః శాంతధియో యే యాతా విమనస్కతామ్ ।
జంతోః కృతవిచారస్య విగలద్బుద్ధిచేతసః ॥ 61 ॥
- మనసం త్యజతో నిత్యం కించిత్పరిణతం మనః ।
దృశ్యం సంత్యజతో హేయముపాదేయముపేయుషః ॥ 62 ॥
- ద్రష్టారం పశ్యతో నిత్యమద్రష్టారమపశ్యతః ।
విజ్ఞాతవ్యే పరే తత్త్వే జాగరూకస్య జీవతః ॥ 63 ॥

సుప్తస్య ధనసంమోహమయే సంసారవర్తని ।
అత్యంతపక్వవైరాగ్యాదరసేషు రసేష్వపి ॥ 64 ॥

సంసారవాసనాజాలే ఖగజాల మివాధునా ।
తోదితే హృదయగ్రంథౌ జ్ఞాన వైరాగ్యరంహసా ॥ 65 ॥

కాతకం ఫలమాసాద్య యథా వారి ప్రసీదతి ।
తథా విజ్ఞానవశతః స్వభావః సంప్రసీదతి ॥ 66 ॥

నీరాగం నిరుపాసంగం నిర్ద్వంద్వం నిరుపాశ్రయమ్ ।
వినిర్యాతి మనో మోహోద్విహంగః పంజరాదివ ॥ 67 ॥

శాంతసందేహదౌరాత్మ్యం గతకౌతుకవిభ్రమమ్ ।
పరిపూర్ణాంతరం చేతః పూర్ణేందురివ రాజతే ॥ 68 ॥

నాహం న చాన్యదస్తీహ బ్రహ్మైవాస్మి నిరామయం ।
ఇత్థం సదసతోర్మధ్యం య పశ్యతి న పశ్యతి ॥ 69 ॥

అయతోపతేష్వక్షిద్భుగ్భ్యశ్యేషు యథా మనః ।
నీరాగమేవ పతతి తద్వత్కార్యేషు ధీరధిః ॥ 70 ॥

పరిజ్ఞాయోపభుక్తో హి భోగో భవతి తుష్టయే ।
విజ్ఞాయ సేవితశ్చోరో మైత్రీమేతి న చోరతామ్ ॥ 71 ॥

అశంకితాపి సంప్రాప్తా గ్రామయాత్రా యథాధ్వగైః ।
ప్రేక్ష్యతే తద్వదేవ జ్ఞైర్భోగశ్రీరవలోక్యతే ॥ 72 ॥

మనసో నిగృహీతస్య లీలాభోగోఽల్పకోఽపి యః ।
తమేవాలబ్ధవిస్తారం క్లిష్టత్వాద్భూహు మన్యతే ॥ 73 ॥

బంధముక్తో మహీపాలో గ్రాసమాత్రేణ తుష్యతి ।
పరైరబద్ధో నాక్రాంతో న రాష్ట్రం బహు మన్యతే ॥ 74 ॥

హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతైర్దంతాన్విచూర్ణ్య చ ।
అంగాన్యంగైరివాక్రమ్య జయేదాదౌ స్వకం మనః ॥ 75 ॥

మనసో విజయాన్నాన్య్యా గతిరస్తి భవార్ణవే ।
మహానరకసామ్రాజ్యే మత్తదుష్కృతవారణాః ॥ 76 ॥

ఆశాశరశలాకాథ్యా దుర్జయా హీంద్రియారయః ।
ప్రక్షీణచిత్తదర్పస్య నిగృహీతేంద్రియద్విషః ॥ 77 ॥

పద్మిన్య ఇవ హేమంతే క్షీయంతే భోగవాసనాః ।
తావన్నిశీవ వేతాలా వసంతి హృది వాసనాః ।
ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసాద్యావన్న విజితం మనః ॥ 78 ॥

భృత్యోఽభిమతకర్తృత్వాన్మంత్రీ సర్వార్థకారణాత్ ।
సామంతశ్చేంద్రియాక్రాంతేర్మనో మన్యే వివేకినః ॥ 79 ॥

లాలనాత్స్నిగ్ధలలనా పాలనాత్పాలకః పితా ।
సుహృదుత్తమవిన్యాసాన్మనో మన్యే మనీషిణః ॥ 80 ॥

స్వాలోకతః శాస్త్రదృశా స్వబుద్ధ్యా స్వాసుభావితః ।
ప్రయచ్ఛతి పరాం సిద్ధిం త్యక్త్వాత్మానం మనఃపితా ॥ 81 ॥

సుహృష్టః సుదృఢః స్వచ్ఛః సుక్రాంతః సుప్రబోధితః ।
స్వగుణేనోర్జితో భాతి హృది హృద్యో మనోమణిః ॥ 82 ॥

- ఏసం మనోమణిం బ్రహ్మస్పృహపంకకలంకితమ్ ।
వివేకవారిణా సిద్ధ్యై ప్రక్షాల్యాలోకవాస్పవ ॥ 83 ॥
- వివేకం పరమాశ్రిత్య బుద్ధ్యా సత్యమవేక్ష్య చ ।
ఇంద్రియారీనలం చిత్త్వా తీర్ణో భవ భవార్ణవాత్ ॥ 84 ॥
- ఆస్థామాత్రమనంతానాం దుఃఖానామాకరం విదుః ।
అనాస్థామాత్రమభితః సుఖానామాలయం విదుః ॥ 85 ॥
- వాసనాతంతుబద్ధోఽయం లోకో విపరివర్తతే ।
సా ప్రసిద్ధాతిదుఃఖాయ సుఖాయోచ్ఛేదమాగతా ॥ 86 ॥
- ధీరోఽప్యతిబహుజ్ఞోఽపి కులజోఽపి మహాసపి ।
తృష్ణయా బద్ధ్యతే జంతుః సింహః శృంఖలయా యథా ॥ 87 ॥
- పరమం పౌరుషం యత్నమాస్థాదాయ సూద్యమం ।
యథాశాస్త్రమనుద్వేగమాచరన్కో న సిద్ధిభాక్ ॥ 88 ॥
- అహం సర్వమిదం విశ్వం పరమాత్మాహమచ్యుతః ।
నాన్యదస్తీతి సంవిత్త్వా పరమా సా హ్యాహంకృతిః ॥ 89 ॥
- సర్వస్మాద్వ్యతిరిక్తోఽహం వాలాగ్రాదప్యహం తనుః ।
ఇతి యా సంవిచ్ఛయా బ్రహ్మాంద్వితీయాహంకృతిః శుభా ॥ 90 ॥
- మోక్షాయైషా న బంధాయ జీవన్ముక్తస్య విద్యతే ।
॥ 91 ॥
- పాణిపాదాదిమాత్రోఽప్రా మితి యస్యైష నిశ్చయః ।
అహంకారస్తృతీయోఽసౌ లైకికస్తుచ్ఛ ఏవ సః ॥ 92 ॥

వర్జ్య ఏవ దురాత్మాసౌ కందః సంసారదుస్తరోః ।
అనేనాభిహతో జంతురథోఽధః పరిధావతి ॥ 93 ॥

అనయా దురహంకృత్యా భావాత్సంత్యక్తయా చిరమ్ ।
శిష్టాహంకారవాంజంతుః శమవాన్యాతి ముక్తతామ్ ॥ 94 ॥

ప్రథమౌ ద్వాపహంకారావంగీకృత్య త్వలౌకికౌ ।
తృతీయాహంకృతిస్త్యాజ్ఞ్యా లౌకికీ దుఃఖదాయినీ ॥ 95 ॥

అథ తే అపి సంత్యజ్య సర్వాహంకృతివర్జితః ।
స తిష్ఠతి తథాత్యుచ్చైః పరమేవాధిరోహతి ॥ 96 ॥

భోగేచ్ఛామాత్రకో బంధస్తత్త్యాగో మోక్ష ఉచ్యతే ।
మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహోదయః ॥ 97 ॥

మనోజ్ఞ నాశమభ్యేతి మనోఽజ్ఞస్య హి శృంఖలా ।
నానందం న నిరానందం న చలం నాచలం స్థిరమ్ ।
న సన్నాసన్న చైతేషాం మధ్యం జ్ఞానిమనో విదుః ॥ 98 ॥

యథా సౌక్ష్యచ్ఛిదాభాస్య ఆకాశో నోపలక్ష్మ్యతే ।
తథా నిరంశశ్చిద్భావః సర్వగోఽపి న లక్ష్మ్యతే ॥ 99 ॥

సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞావివర్జితా ।
సైషా చిదవినాశాత్మా స్వాత్మేత్యాదికృతాఽభిధా ॥ 100 ॥

ఆకాశశతభాగాచ్ఛా జ్ఞేషు నిష్కలరూపిణీ ।
సకలామలసంసారస్వరూపైకాత్మదర్శినీ ॥ 101 ॥

- నాస్తమేతి న చోదేతి నోత్తిష్ఠతి న ష్ఠతి ।
 న చ యాతి న చాయాతి న చ నేహ న చేహ చిత్ ॥ 102 ॥
- సైషా చిదమలాకారా నిర్వికల్పా నిరాస్పదా । ॥ 103 ॥
- ఆదౌ శమదమప్రాయైర్గుణైః శిష్యం విశోధయేత్ ।
 పశ్చాత్సర్వమిదం బ్రహ్మ శుద్ధస్త్వమితి బోధయేత్ ॥ 104 ॥
- అజ్ఞస్యార్థప్రబుద్ధస్య సర్వం బ్రహ్మేతి యో వదేత్ ।
 మహానరకజాలేషు స తేన వినియోజితః ॥ 105 ॥
- ప్రబుద్ధబుద్ధేః ప్రక్షీణభోగేచ్ఛస్య నిరాశిషః ।
 నాస్త్యవిద్యామలమితి ప్రాజ్ఞస్తూపదిశేద్గురుః ॥ 106 ॥
- సతి దీప ఇవాలోకః సత్యర్క ఇవ వాసరః ।
 సతి పుష్ప ఇవామోదశ్చితి సత్యం జగత్తథా ॥ 107 ॥
- ప్రతిభాసత ఏవేదం న జగత్పరమార్థతః ।
 జ్ఞానదృష్టౌ ప్రసన్నాయాం ప్రబోధవితతోదయే ॥ 108 ॥
- యథావజ్ఞాస్యసి స్వస్థో మద్వాగ్ఘృష్టిబలాబలమ్ ।
 అవిద్యయైవోత్తమయా స్వార్థనాశోద్యమార్థయా ॥ 109 ॥
- విద్యా సంప్రాప్యతే బ్రహ్మన్సర్వదోషాపహారిణీ ।
 శామ్యతి హ్యస్త్రమస్త్రేణ మలేన క్షాల్యతే మలమ్ ॥ 110 ॥
- శమం విషం విషేణైతి రిపుణా హన్యతే రిపుః ।
 ఈదృశీ భూతమాయేయం యా స్వనాశేన హర్షదా ॥ 111 ॥

న లక్ష్మతే స్వభావోఽస్యా వీక్ష్వమాణైవ నశ్యతి ।
నాస్త్యేషా పరమార్థేనేత్యేవం భావనయేద్ధయా ॥ 112 ॥

సర్వం బ్రహ్మేతి యస్యాంతర్భావనా సా హి ముక్తిదా ।
భేదదృష్టిరవిద్యేయం సర్వథా తాం విసర్జయేత్ ॥ 113 ॥

మునే నాసాద్యతే తద్ధి పదమక్షయముచ్యతే ।
కుతో జాతేయమితి తే ద్విజ మాస్తు విచారణా ॥ 114 ॥

ఇమాం కథమహం హనీత్యేషా తేఽస్తు విచారణా ।
అస్తం గతాయాం క్షీణాయామస్యాం జ్ఞాన్యసి తత్పదమ్ ॥ 115 ॥

యత ఏషా యథా చైషా యథా నష్టేత్యఖండితమ్ ।
తదస్యా రోగశాలాయా యత్నం కురు చికిత్సనే ॥ 116 ॥

యథైషా జన్మదుఃఖేషు న భూయస్త్వాం నియోక్ష్యతి ।
స్వాత్మని స్వపరిస్పందైః స్ఫురత్యచ్ఛిచ్ఛిదర్ణవః ॥ 117 ॥

ఏకాత్మకమఖండం తదిత్యంతర్భావ్యతాం దృఢమ్ ।
కించిత్క్షుభితరూపా సా చిచ్ఛక్తిశ్చిన్మయార్ణవే ॥ 118 ॥

తస్మయైవ స్ఫురత్యచ్ఛా తత్రైవోర్మిరివార్ణవే ।
ఆత్మన్యేవాత్మనా వ్యోమ్ని యథా సరసి మారుతః ॥ 119 ॥

తథైవాత్మాత్మశక్త్యైవ స్వాత్మన్యేవైతి లోలతామ్ ।
క్షణం స్ఫురతి సా దేవీ సర్వశక్తితయా తథా ॥ 120 ॥

దేశకాలక్రియాశక్తిర్న యస్యాః సంప్రకర్షణే ।
స్వస్వభావం విదిత్వోచ్ఛైరవ్యనంతపదే స్థితా ॥ 121 ॥

- రూపం పరిమితేనాసౌ భావయత్యవిభావితా ।
యదైవం భావితం రూపం తయా పరమకాంతయా ॥ 122 ॥
- తదైవైనామనుగతా నామసంఖ్యాదికా దృశః ।
వికల్పకలితాకారం దేశకాలక్రియాస్పదం ॥ 123 ॥
- చిత్ రూపమిదం బ్రహ్మనేత్రజ్ఞ ఇతి కథ్యతే ।
వాసనాః కల్పయంతోఽపి యాత్యహంకారతాం పునః ॥ 124 ॥
- అహంకారో వినిర్ణేతా కలంకీ బుద్ధిరుచ్యతే ।
బుద్ధిః సంకల్పితాకారా ప్రయాతి మననాస్పదమ్ ॥ 125 ॥
- మనో ఘనవికల్పం తు గచ్ఛతీంద్రియతాం శనైః ।
పాణిపాదమయం దేహమింద్రియాణి విదుర్బుధాః ॥ 126 ॥
- ఏవం జీవో హి సంకల్పవాసనారజ్జువేష్టితః ।
దుఃఖజాలపరీతాత్మా క్రమాదాయాతి నీచతామ్ ॥ 127 ॥
- ఇతి శక్తిమయం చేతో ఘనాహంకారతాం గతమ్ ।
కోశకారక్రిమిరివ స్వేచ్ఛయా యాతి బంధనమ్ ॥ 128 ॥
- స్వసం కల్పిత తన్మాత్రాజాలభ్యంతరవర్తి చ ।
పరాం వివశతామేతి శృంఖలాబద్ధసింహవత్ ॥ 129 ॥
- క్వచిన్మనః క్వచిద్బుద్ధిః క్వచిజ్ఞానం క్వచిత్కియా ।
క్వచిదేతదహంకారః క్వచిచ్ఛిత్తమితి స్మృతమ్ ॥ 130 ॥
- క్వచిత్ప్రకృతిరిత్యుక్తం క్వచిన్మాయేతి కల్పితమ్ ।
క్వచిన్మలమితి ప్రోక్తం క్వచిత్కర్మేతి సంస్మృతమ్ ॥ 131 ॥

- క్వచిద్బంధ ఇతి ఖ్యాతం క్వచిత్పుర్యష్టకం స్మృతమ్ ।
 ప్రోక్తం క్వచిదవిద్యేతి క్వచిదిచ్ఛేతి సంమతమ్ ॥ 132 ॥
- ఇమం సంసారమఖిలమాశాపాశవిధాయకమ్ ।
 దధదంతఃఫలైర్దీనం వటధానా వటం యథా ॥ 133 ॥
- చింతానలశిఖాదగ్ధం కోపాజగరచర్వితమ్ ।
 కామాబ్ధికల్లోలరతం విస్మృతాత్మపితామహమ్ ॥ 134 ॥
- సముద్ధర మనో బ్రహ్మన్మాతంగమివ కర్దమాత్ ।
 ఏవం జీవాశ్చితో భావా భవభావనయాహితాః ॥ 135 ॥
- బ్రహ్మణా కల్పితాకారా లక్షశోఽప్యథ కోటిశః ।
 సంఖ్యాతీతాః పురా జాతా జాయంతేఽద్యాపి చాభితః ॥ 136 ॥
- ఉత్పత్స్యంతేఽపి చైవాన్యే కణౌఘా ఇవ నిర్హరాత్ ।
 కేచిత్ప్రథమజన్మానః కేచిజ్జన్మశతాధికాః ॥ 137 ॥
- కేచిచ్ఛాసంఖ్యజన్మానః కేచిద్ద్వితీభవాంతరాః ।
 కేచిత్కిన్నరగంధర్వవిద్యాధరమహోరగాః ॥ 138 ॥
- కేచిదర్కేందువరుణాస్త్రిక్షాధోక్షజపద్మజాః ।
 కేచిద్బ్రహ్మణభూపాలవైశ్యశూద్రగణాః స్థితాః ॥ 139 ॥
- కేచిత్త్రణౌషధీవృక్షఫలమూలపతంగకాః ।
 కేచిత్కదంబజంబీరసాలతాలతమాలకాః ॥ 140 ॥
- కేచిన్మహేంద్రమలయసహ్యామందరమేరవః ।
 కేచిత్క్షారోదధిక్షీరఘృతేక్షుజలరాశయః ॥ 141 ॥

- కేచిద్విశాలా కకుభః కేచిన్నద్యో మహారయాః ।
విహాయన్త్యుచ్చకైః కేచిన్నిపతంతుత్పతంతి చ ॥ 142 ॥
- కందుకా ఇవ హస్తేన మృత్యునాఽవిరతం హతాః ।
భుక్త్వా జన్మసహస్రాణి భూయః సంసారసంకటే ॥ 143 ॥
- పతంతి కేచిదబుధాః సంప్రాప్యాపి వివేకతామ్ ।
దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్నమాత్మతత్త్వం స్వశక్తితః ॥ 144 ॥
- లీలయైవ యదాదత్తే దిక్కాలకలికం వపుః ।
తదేవ జీవపర్యాయవాసనావేశతః పరమ్ ॥ 145 ॥
- మనః సంపద్యతే లోలం కలనాకలనోన్ముఖమ్ ।
కలయంతీ మనఃశక్తిరాదౌ భావయతి క్షణాత్ ॥ 146 ॥
- ఆకాశభావనామచ్ఛాం శబ్దబీజరసోన్ముఖీమ్ ।
తతస్తద్భవతాం యాతం ఘనస్పందక్రమాన్మనః ॥ 147 ॥
- భావయత్యనిలస్పందం స్పర్శబీజరసోన్ముఖమ్ ।
తాభ్యామాకాశవాతాభ్యాం దృఢాభ్యాసవశాత్తతః ॥ 148 ॥
- శబ్దస్పర్శస్వరూపాభ్యాం సంఘర్షాజన్యతేఽనలః ।
రూపతన్మాత్రసహితం త్రిభిస్తైః సహ సంమితమ్ ॥ 149 ॥
- మనస్తాద్భృగ్గుణగతం రసతన్మాత్రప్రవేశనమ్ ।
క్షణాచ్ఛేతత్యపాం శైత్యం జలసంవిత్తతో భవేత్ ॥ 150 ॥
- తతస్తాద్భృగ్గుణగతం మనో భావయతి క్షణాత్ ।
గంధతన్మాత్రమేతస్మాద్భూమిసంవిత్తతో భవేత్ ॥ 151 ॥

అధేత్థంభూతతన్నాత్రవేష్ఠితం తనుతాం జహత్ ।
వపుర్వహ్నికణాకారం స్ఫురితం వ్యోమ్ని పశ్యతి ॥ 152 ॥

అహంకారకలాయుక్తం బుద్ధిబీజసమన్వితమ్ ।
తత్పుర్వప్లవమిత్యుక్తం భూతహృత్పద్మషట్పదమ్ ॥ 153 ॥

తస్మింస్తు తీవ్రసంవేగాద్భావయద్భాసురం వపుః ।
స్థూలతామేతి పాకేన మనో బిల్వఫలం యథా ॥ 154 ॥

మూషాస్థద్రుతహేమాభం స్ఫురితం విమలాంబరే ।
సంనివేశమథాదత్తే తత్తేజః స్వస్వభావతః ॥ 155 ॥

ఊర్ధ్వం శిరఃపిండమయమధః పాదమయం తథా ।
పార్శ్వయోర్హస్తసంస్థానం మధ్యే చోదరధర్మిణమ్ ॥ 156 ॥

కాలేన స్ఫుటతామేత్య భవత్యమలవిగ్రహమ్ ।
బుద్ధిసత్త్వబలోత్సాహవిజ్ఞానైశ్వర్యసంస్థితః ॥ 157 ॥

స ఏవ భగవాన్సృహ్యో సర్వలోకపితామహః ।
అవలోక్య వపుర్సృహ్యో కాంతమాత్మీయముత్తమమ్ ॥ 158 ॥

చింతామభ్యేత్య భగవాన్త్రికాలామలదర్శనః ।
ఏతస్మిన్సరమాకాశే చిన్మాత్రైకాత్మరూపిణీ ॥ 159 ॥

అదృష్టపారపర్యంతే ప్రథమం కిం భవేదితి ।
ఇతి చింతితవాన్సృహ్యో సద్యో జాతామలాత్మదృక్ ॥ 160 ॥

అపశ్యత్సర్గవృందాని సమతీతాన్యనేకశః ।
స్మరత్యథో స సకలాన్సర్వధర్మగుణక్రమాత్ ॥ 161 ॥

- లీలయా కల్పయామాస చిత్రాః సంకల్పతః ప్రజాః ।
 నానాచారసమారంభా గంధర్వనగరం యథా ॥ 162 ॥
- తాసాం స్వర్గాపవర్గార్థం ధర్మకామార్థసిద్ధయే ।
 అనంతాని విచిత్రాణి శాస్త్రాణి సమకల్పయత్ ॥ 163 ॥
- విరంచిరూపాన్మనసః కల్పితత్వాజ్జగత్స్థితేః ।
 తావత్స్థితిరియం ప్రోక్తా తన్నాశే నాశమాప్నూయాత్ ॥ 164 ॥
- న జాయతే న మ్రియతే క్వచిత్కించిత్యదాచన ।
 పరమార్థేన విప్రేంద్ర మిథ్యా సర్వం తు దృశ్యతే ॥ 165 ॥
- కోశమాశాభుజంగానాం సంసారాడంబరం త్యజ ।
 అసదేతదితి జ్ఞాత్వా మాతృభావం నివేశయ ॥ 166 ॥
- గంధర్వనగరస్మార్థే భూషితేఽభూషితే తథా ।
 అవిద్యాంశే సుతాదౌ వా కః క్రమః సుఖదుఃఖయోః ॥ 167 ॥
- ధనదారేషు వృద్ధేషు దుఃఖయుక్తం న తుష్టతా ।
 వృద్ధాయాం మోహమాయాయాం కః సమాశ్వాసవానిహ ॥ 168 ॥
- యైరేవ జాయతే రాగో మూర్ఘస్యాధికతాం గతైః ।
 తైరేవ భాగైః ప్రాజ్ఞస్య విరాగ ఉపజాయతే ॥ 169 ॥
- అతో నిదాఘ తత్త్వజ్ఞ వ్యవహారేషు సంస్మృతేః ।
 నష్టం నష్టముపేక్షస్వ ప్రాప్తం ప్రాప్తముపాహర ॥ 170 ॥
- అనాగతానాం భోగానామవాంఛనమకృత్రిమమ్ ।
 ఆగతానాం చ సంభోగ ఇతి పండితలక్షణమ్ ॥ 171 ॥

శుద్ధం సదసతోర్మధ్యం పదం బుద్ధావలంబ్య చ ।
సబాహ్యోభ్యంతరం దృశ్యం మా గృహోణ విముంచ మా ॥ 172 ॥

యస్య నేచ్ఛా తథాఽనిచ్ఛా జ్ఞస్య కర్మణి తిష్ఠతః ।
న తస్య లిప్యతే ప్రజ్ఞా పద్మపత్రమివాంబుధిః ॥ 173 ॥

యది తే నేంద్రియార్థశ్రీః స్పందతే హృది వై ద్విజ ।
తదా విజ్ఞాతవిజ్ఞేయా సముత్తీర్ణో భవార్ణవాత్ ॥ 174 ॥

ఉచ్చైఃపదాయ పరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్ ।
పుష్పాద్గంధమపోహ్యారం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు ॥ 175 ॥

సంసారాంబునిధావస్మిన్వాసనాంబుపరిప్లుతే ।
యే ప్రజ్ఞానావమారూఢాస్తే తీర్ణాః పండితాః పరే ॥ 176 ॥

న త్యజంతి న వాంఛంతి వ్యవహారం జగద్గతమ్ ।
సర్వమేవానువర్తంతే పారావారవిదో జనాః ॥ 177 ॥

అనంతస్యాత్మతత్త్వస్య సత్తాసామాన్యరూపిణః ।
చిత్తశ్చేత్యోన్ముఖత్వం యత్తత్సంకల్పాంకురం విదుః ॥ 178 ॥

లేశతః ప్రాప్తసత్తాకః స ఏవ ఘనతాం శనైః ।
యాతి చిత్తత్వమాపూర్య దృఢం జాడ్యాయ మేఘవత్ ॥ 179 ॥

భావయంతి చిత్తిశ్చైత్యం వ్యతిరిక్తమివాత్మనః ।
సంకల్పతామివాయాతి బీజమంకురతామివ ॥ 180 ॥

సంకల్పనం హి సంకల్పః స్వయమేవ ప్రజాయతే ।
వర్ణతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ యత్ ॥ 181 ॥

మా సంకల్పయ సంకల్పం మా భావం భావయ స్థితౌ ।
 సంకల్పనాశనే యత్తో న భూయోఽననుగచ్ఛతి ॥ 182 ॥

భావనాభావమాత్రేణ సంకల్పః క్షీయతే స్వయమ్ ।
 సంకల్పేనైవ సంకల్పం మనసైవ మనో మునే ॥ 183 ॥

చిత్వా స్వాత్మని తిష్ఠ త్వం కిమేతావతి దుష్కరమ్ ।
 యథైవేదం నభః శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తథైవ హి ॥ 184 ॥

తండులస్య యథా చర్మ యథా తామ్రస్య కాలిమా ।
 నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తథా మలం ॥ 185 ॥

జీవస్య తండులస్యేవ మలం సహజమవ్యలమ్ ।
 నశ్యత్యేవ న సందేహస్తస్మాదుద్యోగవాస్థవేత్ ॥ 186 ॥

॥ ఇతి పంచమోఽధ్యాయః ॥

6. షష్ఠోఽధ్యాయః

అంతరాస్థాం పరిత్యజ్య భావశ్రీం భావనామయీమ్ ।
 యోఽసి సోఽసి జగత్యస్మింల్లీలయా విహరానఘ ॥ 1 ॥

సర్వత్రాహమకర్తేతి దృఢభావనయాఽనయా ।
 పరమామృతనామ్నీ సా సమతైవావశిష్యతే ॥ 2 ॥

ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతయైకయా ।
 స్వసంకల్పే క్షయం యాతే సమతైవావశిష్యతే ॥ 3 ॥

సమతా సర్వభావేషు యాఽసౌ సత్యపరా స్థితిః ।
 తస్యామవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్మభాగ్భవేత్ ॥ 4 ॥

- అథవా సర్వకర్తృత్వమకర్తృత్వం చ వై మునే ।
సర్వం త్యక్త్వా మనః పీత్వా యోఽసి సోఽసి స్థిరో భవ ॥ 5 ॥
- శేషస్థిరో సమాధానో యేన త్యజసి తత్త్యజ ।
చిన్మనఃకలనాకారం ప్రకాశతిమిరాదికమ్ ॥ 6 ॥
- వాసనాం వాసితారం చ ప్రాణస్పందనపూర్వకమ్ ।
సమూలమఖిలం త్యక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్రశాంతధీః ॥ 7 ॥
- హృదయాత్సంపరిత్యజ్య సర్వావాసనపంక్తయః ।
యస్తిష్ఠతి గతవ్యగ్రః స ముక్తః పరమేశ్వరః ॥ 8 ॥
- దృష్టం ద్రష్టవ్యమఖిలం భ్రాంతం భ్రాంత్యా దిశో దశ ।
యుక్త్వా వై చరతో జ్ఞస్య సంసారో గోఘ్నదాకృతిః ॥ 9 ॥
- సబాహ్యోభ్యంతరే దేహే హ్యాధ ఊర్ధ్వం చ దిక్షు చ ।
ఇత ఆత్మా తతోఽప్యాత్మా నాస్త్యనాత్మమయం జగత్ ॥ 10 ॥
- న తదస్తి న యత్రాహం న తదస్తి న తన్మయమ్ ।
కిమన్యదభివాంఛామి సర్వం సచ్ఛిన్మయం తతమ్ ॥ 11 ॥
- సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేదమాతతమ్ ।
అహమన్య ఇదం చాన్యదితి భ్రాంతిం త్యజానఘ ॥ 12 ॥
- తతే బ్రహ్మఘనే నిత్యే సంభవంతి న కల్పితాః ।
న శోకోఽస్తి న మోహోఽస్తి న జరాస్తి న జన్మ వా ॥ 13 ॥
- యదస్తీహ తదేవాస్తి విజ్వరో భవ సర్వదా ।
యథాప్రాప్తానుభవతః సర్వత్రానభివాంఛనాత్ ॥ 14 ॥

త్యాగాదానపరిత్యాగీ విజ్వరో భవ సర్వదా ।
యస్యేదం జన్మ పాశ్చాత్యం తమాశ్వేవ మహామతే ॥ 15 ॥

విశంతి విద్యా విమలా ముక్తా వేణుమివోత్తమమ్ ।
విరక్తమనసాం సమ్యక్స్వప్రసంగాదుదాహృతమ్ ॥ 16 ॥

ద్రష్టుర్దృశ్యసమాయోగాత్ప్రత్యయానందనిశ్చయః ।
యస్తం స్వమాత్మతత్త్వోత్తం నిష్పందం సముపాస్మహే ॥ 17 ॥

ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ ।
దర్శనప్రత్యయాభాసమాత్మానం సముపాస్మహే ॥ 18 ॥

ద్వయోర్మధ్యగతం నిత్యమస్తి నాస్తీతి పక్షయోః ।
ప్రకాశనం ప్రకాశానామాత్మానం సముపాస్మహే ॥ 19 ॥

సంత్యజ్య హృద్గుహేశానం దేవమన్యం ప్రయాంతి యే ।
తే రత్నమభివాంఛంతి త్యక్తహస్తస్థకౌస్తుభాః ॥ 20 ॥

ఉత్థితానుత్థితానేతానింద్రియారీన్పునః పునః ।
హన్యాద్వివేకదండేన వజ్రేణేవ హరిర్గిరీన్ ॥ 21 ॥

సంసారరాత్రిదుఃస్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే ।
సర్వమేవాపవిత్రం తద్దృష్టం సంస్మృతివిభ్రమమ్ ॥ 22 ॥

అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యౌవనే వనితాహతః ।
శేషే కళత్రచింతార్తః కిం కరోతి నరాధమః ॥ 23 ॥

సతోఽసత్తా స్థితా మూర్ధ్ని రమ్యాణాం మూర్ధ్నోరమృతా ।
సుఖానాం మూర్ధ్నిదుఃఖాని కిమేకం సంశ్రయామ్యహమ్ ॥ 24 ॥

- యేషాం నిమేషణోన్మేషా జగతః ప్రలయోదయా ।
తాదృశాః పురుషా యాంతి మాదృశాం గణనైవ కా ॥ 25 ॥
- సంసార ఏవ దుఃఖానాం సీమాంత ఇతి కథ్యతే ।
తస్మధ్యే పతితే దేహే సుఖమాసాద్యతే కథమ్ ॥ 26 ॥
- ప్రబుద్ధోఽస్మి ప్రబుద్ధోఽస్మి దుష్టశ్చోరోఽయమాత్మనః ।
మనో నామ నిహన్త్యేనం మనసాస్మి చిరం హతః ॥ 27 ॥
- మా భేదం భజ హేయేషు నోపాదేయపరో భవ ।
హేయాదేయదృశౌ త్యక్త్వా శేషస్థః సుస్థిరో భవ ॥ 28 ॥
- నిరాశతా నిర్భయతా నిత్యతా సమతాజ్ఞతా ।
నిరీహతా నిష్క్రియతా సౌమ్యతా నిర్వికల్పతా ॥ 29 ॥
- ధృతిర్మైత్రీ మనస్తుష్టిర్మృదుతా మృదుభాషితా ।
హేయోపాదేయనిర్ముక్తే జ్ఞే తిష్ఠంత్యపవాసనమ్ ॥ 30 ॥
- గృహీతతృష్ణాశబరీవాసనాజాలమాతతమ్ ।
సంసారవారిప్రస్ఫుతం చింతాతంతుభిరాతతమ్ ॥ 31 ॥
- అసయా తీక్ష్ణయా తాత చింధి బుద్ధిశలాకయా ।
వాత్యయేవాంబుదం జాలం చిత్త్వా తిష్ఠ తతే పదే ॥ 32 ॥
- మనసైవ మనశ్చిత్త్వా కుఠారేణేవ పాదపమ్ ।
పదం పావనమాసాద్య సద్య ఏవ స్థిరో భవ ॥ 33 ॥
- తిష్ఠన్గచ్ఛంత్యపంజాగ్రన్నివసన్నుత్పతస్పతన్ ।
అసదేవేదమిత్యంతర్నిశ్చిత్త్యాస్తాం పరిత్యజ ॥ 34 ॥

దృశ్యమాశ్రయసీదం చేత్తత్సచతోఽసి బంధవాన్ ।
 దృశ్యం సంత్యజసీదం చేత్తదాఽచితోఽసి మోక్షవాన్ ॥ 35 ॥

నాహం నేదమితి ధ్యాయం స్తిష్ఠత్వమచలాచలః ।
 ఆత్మనో జగతశ్చాంతర్ద్రష్టుదృశ్యదశాంతరే ॥ 36 ॥

దర్శనాఖ్యం స్వమాత్మానం సర్వదా భావయన్భవ ।
 స్వాద్యస్వాదకసంత్యక్తం స్వాద్యస్వాదకమధ్యగమ్ ॥ 37 ॥

స్వదనం కేవలం ధ్యాయస్ఫురమాత్మమయో భవ ।
 అవలంబ్య నిరాలంబం మధ్యేమధ్యే స్థిరో భవ ॥ 38 ॥

రజ్జుబద్ధా విముచ్యంతే తృష్ణాబద్ధా న కేనచిత్ ।
 తస్మాన్నిదాఘ తృష్ణాం త్వం త్యజ సంకల్పవర్జనాత్ ॥ 39 ॥

ఏతామహంభావమయీమపుణ్యామ్
 చిత్త్వానహంభావ శలాకయైవ ।
 స్వభావజాం భవ్యభవాంతభూమౌ
 భవ ప్రశాంతాఖిలభూతభీతిః ॥ 40 ॥

అహమేషాం పదార్థానామేతే చ మమ జీవితమ్ ।
 నాహమేభిర్వినా కశ్చిన్న మయైతే వినా కిల ॥ 41 ॥

ఇత్యంతర్నిశ్చయం త్యక్త్వా విచార్య మనసా సహ ।
 నాహం పదార్థస్య న మే పదార్థ ఇతి భావితే ॥ 42 ॥

అంతఃశీతలయా బుద్ధ్యా కుర్వతో లీలయా క్రియామ్ ।
 యో నూనం వాసనోత్యాగో ధ్యేయో బ్రహ్మస్వకీర్తితః ॥ 43 ॥

సర్వం సమతయా బుద్ధ్యా యః కృత్వా వాసనాక్షయమ్ ।
జహోతి నిర్మమో దేహం నేయోఽసౌ వాసనాక్షయః ॥ 44 ॥

అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః ।
తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 45 ॥

నిర్మూలం కలనాం త్యక్త్వా వాసనాం యః శమం గతః ।
నేయ త్యాగమిమం విద్ధి ముక్తం తం బ్రాహ్మణోత్తమమ్ ॥ 46 ॥

ద్వావేతౌ బ్రహ్మతాం యాతౌ ద్వావేతౌ విగతజ్వరౌ ।
ఆపతత్సు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతౌ ।
సన్యాసయోగినౌ దాంతౌ విద్ధి శాంతౌ మునీశ్వర ॥ 47 ॥

ఈప్సితానీప్సితే న స్తో యస్యాంతర్వర్తిదృష్టిషు ।
సుషుప్తివద్యశ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే ॥ 48 ॥

హర్షామర్షభయక్రోధకామకార్పణ్యదృష్టిభిః ।
న హృష్యతి గ్లాయతి యః పరామర్శవివర్జితః ॥ 49 ॥

బాహ్యోర్థవాసనోద్భూతా తృష్ణా బద్ధేతి కథ్యతే ।
సర్వార్థవాసనోన్ముక్తా తృష్ణా ముక్తేతి ఫణ్యతే ॥ 50 ॥

ఇదమస్తు మమేత్యంతమిచ్ఛాం ప్రార్థనయాన్వితామ్ ।
తాం తీక్ష్ణాం శృంఖలాం విద్ధి దుఃఖజన్మభయప్రదామ్ ॥ 51 ॥

తామేతాం సర్వభావేషు సత్స్వసత్సు చ సర్వదా ।
సంత్యజ్య పరమోదారం పదమేతి మహామనాః ॥ 52 ॥

- బంధాస్థామథ మోక్షాస్థాం సుఖదుఃఖదశామపి ।
 త్యక్త్వా పదసదాస్థాం త్వం తిష్ఠాక్షుబ్ధమహాభివత్ ॥ 53 ॥
- జాయతే నిశ్చయః సాధో పురుషస్య చతుర్విధః ॥ 54 ॥
- ఆపాదమస్తకమహం మాతాపితృవినిర్మితః ।
 ఇత్యేకో నిశ్చయో బ్రహ్మన్బంధాయాసవిలోకనాత్ ॥ 55 ॥
- అతీతః సర్వభావేభ్యో వాలాగ్రాదప్యహం తనుః ।
 ఇతి ద్వితీయో మోక్షాయ నిశ్చయో జాయతే సతామ్ ॥ 56 ॥
- జగజ్జాల పదార్థాత్మా సర్వ ఏవాహమక్షయః ।
 తృతీయో నిశ్చయశ్చోక్తో మోక్షాయైవ ద్విజోత్తమ ॥ 57 ॥
- అహం జగద్వా సకలం శూన్యం వ్యోమ సమం సదా ।
 ఏవమేష చతుర్థోఽపి నిశ్చయో మోక్షసిద్ధిదః ॥ 58 ॥
- ఏతేషాం ప్రథమః ప్రోక్తస్తృష్టయా బంధయోగ్యయా ।
 శుద్ధతృష్టాయః స్వచ్ఛా జీవన్ముక్త విలాసినః ॥ 59 ॥
- సర్వం చాప్యహమేవేతి నిశ్చయో యో మహామతే ।
 తమాదాయ విషాదాయ న భూయో జాయతే మతిః ॥ 60 ॥
- శూన్యం తత్రప్రకృతిర్మాయా బ్రహ్మవిజ్ఞానమిత్యపి ।
 శివః పురుష ఈశానో నిత్యమాత్మేతి కథ్యతే ॥ 61 ॥
- ద్వైతాద్వైతసముద్భూతైర్జగన్నిరాణలీలయా ।
 పరమాత్మమయీశక్తిరద్వైతైవ విజృంభతే ॥ 62 ॥

సర్వాతీతపదాలంబీ పరిపూరైకచిన్మయః ।
నోద్వేగీ న చ తుష్టాత్మా సంసారే నావసీదతి ॥ 63 ॥

ప్రాప్తకర్మకరో నిత్యం శత్రుమిత్రసమానదృక్ ।
ఈహితానీహితైర్ముక్తో న శోచతి న కాంక్షతి ॥ 64 ॥

సర్వస్యాభిమతం వక్తా చోదితః పేశలోక్తిమాన్ ।
ఆశయజ్ఞశ్చ భూతానాం సంసారే నావసీదతి ॥ 65 ॥

పూర్వాం దృష్టిమవష్టభ్య ధ్యేయత్యాగవిలాసినీమ్ ।
జీవన్ముక్తతయా స్వస్థో లోకే విహర విజ్వరః ॥ 66 ॥

అంతఃసంత్యక్తసర్వాశో వీతరాగో వివాసనః ।
బహిఃసర్వసమాకారో లోకే విహర విజ్వరః ॥ 67 ॥

బహిఃకృత్రిమసంరంభో హృది సంరంభవర్జితః ।
కర్తా బహిరకర్తాంతర్లోకే విహర శుద్ధధీః ॥ 68 ॥

త్యక్తాహంకృతిరాశ్వస్తపతిరాకాశశోభనః ।
అగృహీతకలంకాంకో లోకే విహర శుద్ధధీః ॥ 69 ॥

ఉదారః పేశలాచారః సర్వాచారానువృత్తిమాన్ ।
అంతఃసంగపరిత్యాగీ బహిఃసంసారవానివ ।
అంతర్వైరాగ్యమాదాయ బహిరాశోన్ముఖేహితః ॥ 70 ॥

అయం బంధురయం నేతి గణనా లఘుచేతసామ్ ।
ఉదారచరితానాం తు వసుధైవ కుటుంబకమ్ ॥ 71 ॥

భావాభావవినిర్ముక్తం జరామరణవర్జితమ్ । ప్రశాంతకలనారంభం నీరాగం పదమాశ్రయ ॥	॥ 72 ॥
ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః స్వచ్ఛా నిష్కామా విగతామయా । ఆదాయ విహరన్నేవం సంకటేషు వి ముహ్యతి ॥	॥ 73 ॥
వైరాగ్యేణాథ శస్త్రేణ మహత్త్వాదిగుణైరపి । యత్సంకల్పహరార్థం తత్స్వయమేవోన్నయేన్మనః ॥	॥ 74 ॥
వైరాగ్యాత్పూర్ణతామేతి మనో నాశదశానుగమ్ । ఆశయా రక్తతామేతి శరదీవ సరోఽమలం ॥	॥ 75 ॥
తమేవ భుక్తవిరసం వ్యాపారౌఘం పునః పునః । దివసేదివసే కుర్వన్ప్రాజ్ఞ కస్మాన్న లజ్జతే ॥	॥ 76 ॥
చిచ్ఛైత్యకలితో బంధస్తన్ముక్తౌ ముక్తిరుచ్యతే । చిదవైత్యా కిలాత్మేతి సర్వసిద్ధాంతసంగ్రహః ॥	॥ 77 ॥
ఏతన్నిశ్చయమాదాయ విలోకయ యథేచ్ఛయా । స్వయమేవాత్మనాత్మానమానందం పదమాప్స్యసి ॥	॥ 78 ॥
చిదహం చిదిమే లోకాశ్చిదాశాశ్చిదిమాః ప్రజాః । దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్ ॥	॥ 79 ॥
నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః ॥	॥ 80 ॥
చైత్యనిర్ముక్తచిద్రూపం పూర్ణజ్యోతిఃస్వరూపకమ్ । సంశాంతసర్వసంవేద్యం సంవిన్మాత్రమహం మహత్ ॥	॥ 81 ॥

సంశాంతసర్వసంకల్పః ప్రశాంతసకలేషణః ।

నిర్వికల్పపదం గత్వా స్వస్థో భవ మునీశ్వర ॥

॥ 82 ॥

య ఇమాం మహోపనిషదం బ్రాహ్మణో నిత్యమధీతే।

అశ్రోత్రియః శ్రోత్రియో భవతి। అనుపనీత ఉపనీతో భవతి।

సోఽగ్నిపూతో భవతి। స వాయుపూతో భవతి। స సోమపూతో భవతి।

స సత్యపూతో భవతి। స సర్వపూతో భవతి। స సర్వర్షేవైర్జాతో భవతి।

స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి। స సర్వర్షేవైరనుధ్యాతో భవతి।

స సర్వకృతుభిరిష్టవాన్భవతి। గాయత్ర్యాః షష్ఠీసహస్రాణి

జప్తాని ఫలాని భవంతి। ఇతిహాసపురాణానాం శతసహస్రాణి జప్తాని

ఫలాని భవంతి। ప్రణవానామయుతం జప్తం భవతి।

ఆచక్షుషః పంక్తిం పునాతి। ఆసప్తమాస్సురుషయుగాస్సునాతి।

ఇత్యాహ భగవాన్ హిరణ్యగర్భః। జప్యేనామృతత్వం చ

గచ్ఛతీత్యుపనిషత్ ॥

॥ ఇతి షష్ఠోఽధ్యాయః ॥

ఓం ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్రాణశ్చక్షుః శ్రోత్రమథో

బలమింద్రియాణి చ । సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మాహమ్

బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణమ

స్త్వనిరాకరణం మేస్తు తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే

మయి సంతు తే మయి సంతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ఇతి మహోపనిషత్సమాప్తః